

Huygh de Groots Vrye zeevaart, ofte Bewijs van't recht dat de inghesetenen deser geunieerde landen toekomt over de Indische coop-handel

<https://hdl.handle.net/1874/192776>

HUYGH de GROOTS

VRYE ZEEVAERT,

ofte

Jaed. 237

BEVVILIS

Want recht dat de Inghese-
tenen deser geunieerde Landen
toecomit over de Indische
coop-handel.

Ten tweedemaal oversien ende verbeterd door
den Autheur selfs.

Wten Latijne vertaect door P. B.

Tot bozderinghe des Vaderlands.

TOT LEYDEN

By Ian Huybertsz. ende zijn te koop t'Amster-
dam by Willem Iansz. inde Sonnewyler, 1614.

Met Privilegie

PRIVILEGIE.

DE Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, hebben gheconsenteert ende geoctroyeert, Consenteren ende Octroyeren midts desen, dat Jan Huybrechtsz Boeckvercooper tot Leyden, gheduerende den tydt van vijf Iaren naeltcomende, alleene inde vereenichde Provincien sal moghen doen drucken, uytgheven ende vercoopen seker Boeckken, gheintulcert, de Vrye Zeevaert, ofte Bewijs vant recht dat de Hollanders toeconpr over den Indischen Coophandel, by den voorsz Jan Huybrechtsz documentaleren nyte Latynsche inde Nederlamsche tale, Verbiidende alle ende een yeghelijk Inghesetenen van dese Landen voorsz ghetranslateert Boeckken binnen den voorsz tydt van vijf Iaren int gheheelc ofte ten deele naet drucken, ofte elders naghedruct, inde vereenichde Provincien te brenghen, om vercocht te werden, by penne van verbante vande selve naghedructe exempelaren, ende daerenboven vande somme van vijftich guldens t'appliceren een derden deel daer van tot behoef vanden Officier die de Callengie doen sal, het tweede derden deel tot behoef vanden Arnen, ende het resterende derden deel tot behoef vanden voorsz Jan Huybrechtsz. Ghedaen ter vergaderinghe vande Hooghghemelte Heeren Staten Generael, onder des selver Cachet ende Signatute van haren Greffier, In s' Gravenhaghe, den 18. Augusti, 1674.

Ab Coenders ^{vc}
P

Ter Ordonnantie vande Hoog-gemelte Heeren Staten Generael.

C. Aerssens.

AENDE

Hoogh ende Mogende Heeren
STATEN GENERAEL,
Der vereenigde Nederlansche
PROVINTIEN.

DOORLVCHTIGE HEEREN.

Et aller eerbiedinge pre-
senteer ic V E. E. een seker
Tractaet gheintituleert
DE VRYE ZEE-VAERT,
waer in bewesen wert, dat
de Hollanders, ofte In-
woonders van dese Ghe-
vnieerde Landen, so wel recht hebben om
de vrye, ruyme, ende onbepaelde zee met
haere schepé te doorzeylen, als de vissché
die daer in wonen, hebben, om daer in
te swemmen, ende als de Voghelen heb-
ben om door de ruyme locht te vliegen.
Ten is mijn werck niet, mijne E. E. Heeré,
maer het is in t'Latijn al over eenighe
jaren by een seker hooch geacht ende ge-
leert man ghestelt, ende uyt-ghegheven
sonder naem des auteurs. T'verhandelt
in weynich bladeren de gansche gherech-
ticheyt die de Mog. H. H. Staten hebbé om
hare ondersaten de Oost-Indische traf-
sijcken

sijcken te laten ghebruycken ende de sel-
ve daer in te handt-haven. Het tranflaet
daer van my ter handt ghecomen zijnde,
heb ick goet ghevonden, dat t'selve door
den druck soude gemeen ghemaect, en-
de in onse Nederduytsche taele van yeder
man ghelesen werden, tot vorderinghe
onfes Vader-landts, ende bewijs van
recht, twelcke ons soo wel van Godt is
vergunt, als t'ghebruyck des selven by ee-
nighe machtighe wert misgunt. Op dat
also t'gene de Latinistē wetē ende sonder-
linge niet en oeffenē, by den genen soude
verstaen werden die sulcks dagelicks ver-
handelē. Diet lesē, sullē bevindē met wat
gaven de goede ghenadighe Godt ons
Vaderlandt, ende sonderlinghe uwe E. E.
Prouincie gesegent heeft: wat recht wy
hebbē tegens die gene, die so in commer-
cien als in viisscherijen ons soecken te ver-
hinderen: sullen oock daer door veroor-
saeckt werden de weldaden des Almach-
tighen hier in te bekennen, der Mog. H. H.
Staten wijsheydt te prijsen, uwer E. E.
cloecke ervarentheydt te erkennen, der
Coop-lieden wackerheydt te loven, ende
sonderlinge des Auteurs hooch verstandt
ende ghestadighe liefde van t'Vaderlant
mits-gaders der Vaderlantsche Privile-
gien te verheffen; ja selfs sullen van nieuws
aen

aen lust ende couragie scheppen om twel-
daet dat haer de natuere so mildelic ver-
leent heeft, te gebruycken, tot dienst van
t'landt ende vande gheheele Werelt. En-
de also God Almachtich ons Vaderlandt
daer uwe E. E. over ghestelt is, sonderlin-
ge tot noch toe met dese Scheepvaert en
de Indiaensche cōmerciën gesegēt heeft,
ende noch segent, heb ic op t'vertrouwen
van uwe E. E. Wijd-bekende goetgunsti-
cheyt, de stouticheyt genomē omme uwe
E. E. dat selve Tractaet te presenterē. Ont-
fanght het dan in dancke, ende met soo
goeder herten als ick Godt Almachtich
bidde, dat hy uwe E. E.

MYNE HEEREN, spare in langhe
ende voorspoedighe ghesontheydt, tot
s'ghemeene Landts besten, ende verbrey-
dinghe vande

VRYE ZEE-VAERT,

Wt Leyden, desē 14. Septem. Ann^o 1614.

Vwer E. E. ende A. A.

Dienst-bereyde

Jan Hubrechtsz. Boeck-vercooper.

TOT DEN PRINCEN
ende vrije Volckeren
des Christen-rijcx.

Et is een oude ende
schadelijcke dolinge / dat
veel menschen / sonderlin-
ghe die ghene die mach-
tich ende rijk zijn / hun
inbeelden / ofte veel eer
hun selven soecken in te
beelden / dat het recht van 'conrecht niec
door haer eygen aert / maer door een yde-
le waen ende door usantie ende gebruyck
der menschen onderscheyden is. Der-
halven meynen sy / dat de wetten ende
t'schijn van billijckheydt tot dien eynde
ghebonden zijn / dat de tweedzachten en-
de oproerten der ondersaten / die doch ge-
hozen zijn om te ghehoorsamen / soudent
verhoedet ende bedwongen werden : seg-
ghende dat het hun luyden die inde op-
perste eere ende gheluck ghestelt zijn / toe-
staet alle recht te oordeelen ende af te nie-
ten nae hare wil : ende haer wil te regu-
leren na t'proffit. Ten is oock niet won-
der / dat dese opinie / hoewel gansch on-
gherijmt / ende de Natuer geheel contra-
rie zijnde / eenighe authozitept vercregen
heeft :

heefe: dewijle tot de alghemeene sieckte
der menschen (met dewelcke men beyde
sonden ende verschooningen der sonden
naer-jaecht) toegheslagen is der vleyen-
de pluyt-strijckers konst/ welcke doch
alle Staten onderworpen zijn. Hieren-
tegen zijnder 'talle tijden sekere/wijse/ oft
religieuse mannen geweest/ die dese val-
sche persuasie upt 'therte der eenboudighe
uptghetrocken / ende de voor-standers
der selver van haere onbeschaemthede
overtuycht hebben. Dese hebben bewe-
sen/ dat God de schepper ende stuerman
des werelts is/ sonderlinghe/ dat hy een
Vader is des menschelijcken gheslachte-
tes/ twelcke hy derhalven niet als ande-
re ghedieren in verscheyde specien ver-
deelt heeft: maer dat hy ghewilt heeft/
dat het alle gelijck van eender soorte sou-
de zijn / ende met eene naem ghenae-
me soude werden: dat hy hen daerom een-
derley oorspronck verleent ende eender-
ley fatsoen ghegheben heeft / aensichten
staende teghens den anderen/ sprake/ en-
de andere instrumenten van communi-
cations / op datse alle ghelijck verstaen
souden/ datter onder hen eene natuerlic-
ke ghemeenschap ende aengheboorne
maechschap is. Hebben oock gheleert/
dat dese opperste Prince ende Hupsvader
dit hups ofte Stadt twelc hy he is gefun-

Deert/sekere zisne wetten gegeven heeft/
zijnde niet in koper ofte tafelen / maes
inde herten ende ghemorderen der men-
schen ingheschreven/ alwaer sy oock te-
ghens wille ende danck der selver haer
verthoonen om ghelesen te werden. Dat
onder dese wetten beyde hooge ende lee-
ghe ghestelt zijn. Dat selfs de Conin-
ghen tegens dese niet meer en vermogen/
als tghemeens volck in een Stadt ver-
mach teghens de instellinghen van hare
Dekens ende Bonmeesters / de Dekens
tegens die van hare Presidenten/de Pre-
sidenten tegens die van hare Coningen.
Ja dat selfs de rechten der volckeren en-
de Steden uut die Fonteypne afvloten/
ende haere Heylichdom ende Majesteyp
daer uut scheppen. Ghelijck van inden
mensche selff eenighe saecken zijn die hy
niet allen anderen ghemeen heeft/ eenige
die hem eyghen zijn ende door de welke
elc een vanden anderen wert onderschep-
den: alsoo heeft de natuere ghewilt / dat
van die dinghen diese tot ghebruyck des
menschen voortbracht/ andere ghemeen
souden blyven/ andere door eens peders
kloeckheyt ende naersticheyt souden ey-
ghen ghemaect werden. Van beyden
zijnder wetten gestelt/ op datmen de ge-
meene saken sonder penants schaede ing-
ghemeen ghebruycken soude : ende dat
een

een peder te vreden zijnde met tgene hem
te beurte ghevallen was / sich soude van
eens anders goet onthouden. Ist nu soo/
dat niemant deser dingen onbewust we
sen can / ten zy hy late een mensch te we
sen: hebben die de Heydenen ghesien / die
blindt zijnde tot de waerheyt gheen an
der licht ofte coortse hebben ghehadt als
t' licht der nature / wat behoort ghy niet
te oordeelen ende te doen / o ghy Christe
lijcke Princen ende Volckeren? Iffer
yemant die meynt dat het swaer is / soo
men hem afbordert 'tghene so een waer
dighe ende heylighe beroepinghe als het
Christendom is / mede brenghet / onder
welcker minste geboden is van insurien
af te staen / boorwaer een peder can licha
lijck weten wat zijn ampt is / wylt 'tgene
hy eenen anderen ghebidt. Niemandt
iffer onder uwe **E. E.** die niet openlijck
en bebele / dat een pegelijck Gouberneur
ende Meester zy van zijne eygene saken:
die niet en ghebidt / dat alle Burghers
met ghelijcke recht ende sonder onder
schept de rivieren ende publicke plaetsen
ghebruycke / die niet met alle macht ver
dedighe de vyshet van ober ende weder
te baren / ende aen wederzijden te trafice
keren. Wy aldien wy verstaen / dat een
clenne vergaedinghe ofte ghemeente /
welcke anders Republijc genaemt wort

niet bestaen en can (ghelijckse doek in-
der daet niet en can bestaen) waerom en
sullen die selve saken niet noodich wesen/
om de gemeenschap ende eendracht van
t'gantsche menschelijcke geslachte te on-
derhouden? Soo yemandt hier teghens
eenich gewelt doet/ ghy verstoort u bil-
lichlick/ straft de misdadige na de groote
des misdaets/ en dat om geen andere oor-
sake/ als om dat dē staet niet gerust we-
sen can daer dese dinghen ober al gheoor-
loft zijn. In dien een Coninck tegens den
anderen/ een volck tegens 'ander onghe-
rechtelijck ende met gheweldt handelt/
streckt dat niet tot verstooringhe vande
ruste deser grooter stadt/ ende streckt dat
doek niet tot injurie vanden oppersten
Heere? Dat onderschept isser alleenlijck
tusschen/ dat gelijk de leeghe Magistra-
ten oordeelen ende vonnis strijcken ober
t'ghemeene volck/ ende ghylieden vande
Magistraten selfs: alsoo heeft God/ den
hoochsten Koninck des werelts u lieden
belast/ dat gy sout kennisse nemē ober al-
ler andere mēschē misdadē: maer de uwe
heeft hy bewaert booz hemselvē. En hoe
wel hy de opperste straffe/ welke lāgsaē/
heymelijc/ en onmisdelijc is/ booz hēselvē
behout/ nocheans depuceert hy twee rech-
ters die onder dē menschen verkeren/ eēs
pders consciencie/ en eens anders oordeel/
dat

dat is de saem ende 'tgheruchte dat ps.
mande nagaet. Dese vterscharen staen
altijdt open selfs vooz den ghenen die tot
D'andere niet en comen. Tot dese appel-
leren de swacke: In dese worden die wils
die gene overwonnē/ die daer niet crachte
ende ghevoelt selfs winnen: die geen mate
en stellen van haere lusten/ die daer mey-
nen dat tghene niet menschen bloet ghe-
rocht wert haer niet duer en staet: die
insurien niet insurien verschonen/ wel-
ke openbaere sonden moeten nootsakelijc
dooz t'eenstemmich oordeel aller vromen
gestraft ende dooz de vonnisse van haer
eyghen ghemoet niet geabsolueert wer-
den. Tot beyde dese vterscharen bren-
ghen wy een nieuw debat: t'welcke
voozwaer niet en is van eenich drop/ ofte
spannagie/ als ghemeenlick tusschen ge-
bueren pleecht te wesen: selfs oock niet
en is van t'recht eens ackers leggende in
de upterste lant. schepdinghe: nochte van
t'beside eenes Riviers/ ofte Eylants:
maer bpcans vanden gheheelen Oceaen/
van t'rechte van zeulen/ vande vryhepde
der commercien. Onder den Spaignaer-
den ende ons staen dese saken in verschil.
Of oock de groote ende onbepaelde Zee
een aenhangsel zy van een Konincrijck/
t'welcke selfs oock niet seer groot en is.
Of eenich volck recht heeft andere volc-
keren

keren te verbieden datse niet en sullen
vercoopen/coopen/mangelen/onder haer
ouer ende weer baren/daer sy anders aen
wederzijden daer toe berecht zijn. Of ye-
mande heeft konnen wech gheuen ende
verschencken 'tghene hem noyde toe en
quam: ende of yemant heeft connen vin-
den 'tghene eens anders was. Of ooc een
openbare ongherechtigheyt door verloop
van langhen tijdt/ eenich recht gheuen
kan? In dit debat / geben wy den op-
persten Doctooren ende Rechet-gheleer-
den der Spaignaerdē macht om te von-
nissen: ende versoecken selfs de eyghene
rechten van Spaignen. Soo dit niet
en helpt/ ende by aldien dat die ghene die
vande reden selfs verwonnen ende over-
tuyche zijn/ door haere eyghene begeerte
gheporret zijnde/ niet en willen afstande
doen: soo roepen wy aen u lieder trouwe
o ghy volckeren wie ghy zijt/ ende waer
ghy oock ghelegghen zijt. De saecke en
is in haer selven niet verwert ende door-
blochten. Wy en handelen hier niet van
eenighe twijfelachtighe hoost-puncten
van religie/ hebbende veel dypsternisse/
welcke tot noch toe soo heftelick ghedre-
ven zijnde dit alleentijck voor seker gela-
ten hebben inde ghenoederen der ver-
standighen/ dat de waerheydt nergghens
min gebonden wert/ als daer de mensche
ghedron-

Ghedronghen werden om pets tegen ha-
ren danck booz goet te houden. Doek en
handelen wy niet vanden stant onser res-
publijcke/ ende niet vande nu eerst ver-
worpen/ maer nu andermael verdedich-
de byshyde/ van de welcke die rechte
oordeelen connen/ die de Nederlandesche
rechten/ ende oude costummen verstaen:
ende weten/ dat wy gheen heerschappije
en voeren hoben de wetten / maer een
Prins dom bewoonen welcke naer de
wetten wel is ingheseldt. Doch tghens
wy hier voorstellen/ dat en heeft geen ge-
meenschap met die saken: ten behoef ooc
soo een becummerde ondersoekinghe niet.
Ten hanght niet aen de verclaeringhe
des H. Bibels/ inde welcke veel dinghen
zijn die veel menschen niet en verstaen:
nochte aen de wetten van een eenich volc/
welcke met rechte van anderen moghen
niet verstaen werden. De wet wyt de
welcke men oordeelen moet en is niet
swaer te binden/ want z' is by allen ghe-
lijck: z' is licht om te verstaen/ als wesen-
de niet een peder ghebooren/ ende in aller
menschen herten gheprent. Trecht nu
dat wy versoekē is soodanich/ dat noch-
te een Coninck zijne ondersaeten 'tselbe
wepgeren mach/ nochte een Christen de
Heydenen. Want het spruyt wyt der na-
tueren/ welcke aller moeder eben ghelijck

is/milt tegens een peder/ wiens ghebiet
ouer de gene uytgestrect wort die ouer de
volkerē commanderen/ en by dē genē hep
lich is/ die in vromicheyt aldermeest toe-
genomen hebbē. O ghy Princen en volc-
ken ondersoeket dese sake. Soo wy pers
onbillicks eyschen/ ghy weet hoe groot
uwe autoriteit by ons is gheweest/ son-
derlinghe der ghener die ons wat naerder
by wonen. Ja by aldien wy in dese
saecke pers hebben ghesondicht/ wy zijn
bereyt uwen thoorne ende den haedt des
menschelicken gheslaches te draghen.
Daerenteghen/by aldien de sake gheheel
anders ghelegghen is/ so gheuen wy uwe
C. G. conscientie ende billichheyde te be-
dencken/ wat in dese sake behoort geoor-
deelt te zijn. In voortijden placht het
ouder den menschen die de naem hadden
van eenighe beleeftheyt / voor een groote
sonde ghehouden te werden/ als pemande
die ghene met wapenen aentastede/ die
zijne sake onder arbiters ende seghs-
den hadde ghestelt. Daerenteghen/ soo
pemande so een billicke conditie verstiet/
die werde niet als byant van eē mensch/
maer van alle menschen gemeender hant
getemt ende ghedwonghen. Verhalven
sien wy datter tot sulcken eynde verbou-
den gemaecht/ ende Richters gestelt zijn
geweest. De Coningē self/hielven't daer
voor

voor dat haer niet soo eerlijck ende grooe
gebeure en konde/ als de vermetele stou-
ticheyde van anderen te bedwinghen/ en
anderlyden swackhepde ende onmoes-
heyt te verlichten en op te helpen. Waer
dat die maniere noch hedens-daechs in
swanghe waer/ voorwaer wy souden de
werelt met meerder gherustichepde ende
brede bewoonen: want veeler menschen
stouticheyt soude verkoelen / en die gene
die de gherechticheyt verlaten om haers
profijts wille/ die souden de ongerechtig-
heyt ontleeren en verlaten om haerder
schaden wille. Maer/ ghelijckerwijs wy
mogelick dit niet te vergeefs en verhoop-
pen in dese saecke/ alsoo vertroutwen wy
vastelijck/ dat alle saken wel overwogen
sijnde/ uwe **EE** ons niet meer de oorsake
wijte en sal/ waerom de brede dus lange
geschort wort/ als waerom de oorloge eerst
aengebanger is. Ende daerom / gelijk
uwe **EE** tot noch toe onse wel toegeda-
ne vrienden zijt geweest/ dat wy ooc also
ofte oock veel meer in toecomende tijden
de uwe wesen sullen: Welcke ongerwij-
selijck den ghenen seer aengenaem wesen
moet/ die teendeel der ghelucsalic-
heyt stellen in goede daden:
'tander in een goeds
naem.

INHOVT DER CAPITTELEN.

- I. Dat de Navigatie allen luyden tot allen menschē vry is, door 'trecht deer volckerē. pag. 1
- II. Dat de Portugesen geen recht van heerschappie en hebben over de Indianen daer de Hollanders na toe seylen, van wegen der vindinge ofte ontdeckinge der selver landen. p. 5.
- III. Dat de Portugesen geen recht van heerschappie over de Indianen en hebben, uyt cracht van eenighe Pauselicke gifte. p. 9.
- IV. Dat de Portugesen geen macht van heerschappie over de Indianen en hebben van wegen oorloghe ofte krijghs-recht. p. 11.
- V. Dat de zee na Indien leyt, ende 'trecht om daer in te seylen, den Indianen niet toe en comt, van Weghen eenighe occupatie. p. 16.
- VI. Dat de zee, ende t'recht om daer in te mogen varen, den Portugesen niet toe en comt, van wegen eenige Pauselicke gifte. p. 47.
- VII. Dat de zee, ofte 'trecht om daer door te zeylen, den Portugesen niet toe en comt, uyt name van eenige præscriptie ofte langdurighe ghewoonte. p. 49.
- VIII. Dat de coophandel onder alle Natien vry is door 'trecht der volckeren. p. 66.
- IX. Dat den coophandel met den Indianen den Portugesen niet toe en comt, uyt oorfake van eenige occupatie. p. 70.
- X. Dat den coophandel met den Indianen den Portugesen niet toe en comt, uyt cracht van eenighe Pauselicke gifte. p. 71.
- XI. Dat den coophandel met den Indianen den Portugesen niet eyghen en is uyt recht van præscriptie ofte ghebruyck. p. 73.
- XII. Dat de Portugesen op gheen billickheyt ge-grondt en zijn int verbieden vande commercien. p. 76.
- XIII. Dat de Hollanders 'trecht vande Indiaensche commercien behooren te behouden, tzij in vrede, tzij in treves, tzij in oorloge. p. 80.

VRYE ZEE-VAERT,

ofte

BEVVYS

*Van t'recht dat den Hollanders toe-compt
over de Indiaensche commercien,*

DAT EERSTE CAPITTEL.

Dat de Navigatie allen luyden tot allen menschen vry is, door t'recht der volckeren.

W e hebben vooz ghenomen/
hoztelijck ende claerlijck te
bewijfen/dat de Hollanders/
dat is/ den ondersatē van de
Geunieerde Staten des Ne-
derlants/ vyz staet/naer In-
dien te vare n gelijckse doen/
ende met hun coop-handel te drijven. Tot
een fundament ende grond-slach sullen wy
dese schiere heldere en onberanderlijckere re-
ghel van t'recht aller volckeren/ (t'welcke
recht het voornaemste ende bysonderste ge-
noemt wort) stelle; dat allen volckeren ende
Narien roeghelaten is/ den anderen te gaen
versoecken/ende met den selven te handelen/
ende Coopmanschapy te drijven. Dit leere

A Gode

Godt self dooz de Natuer/ gemerckt hy alles
 wat tot het leven noodich is/ op alle plaetsē
 niet en wil bā de natuer booztgebracht heb-
 ben / ende gheeft dat d' een natie d' ander in
 conften obertreft. Waerom dochten zy om
 dat hy begheert heeft/ dat dooz onderlinghe
 gebzeck ende oberbloet der menschē vrient-
 schap soude onderhouden werden / ende dat
 een peder denckende dat hy booz hem selbē
 ghenoech heeft/ daer dooz niet en soude on-
 gemepnsaem werden! Nu comt d' een natie
 d' ander natien ghebzeck te bate/dooz Godes
 rechtvaardighe instellinghe / op dat alsoo
 (ghelyck Plinius seyd) t' ghene dat erghens
 ghewassen is / soude-schynen ober al ghe-
 sprooten te zyn. Wp hoorzen de Poet en
 singhen.

Pancg. i. v.

Virgil.

Oock can in yeder lant
 Niet alles worden wel gheplant.

Die van dit weeren/die weerē de pūsselghe-
 ke gemepnsaemhept des menschelycken ge-
 slachts / zy weeren alle occasien van wel te
 doen/ende violeren eyntlyck oock de Natu-
 re self. Want den grooten Oceaan/dien God
 rontom den Aertboden heeft uptghebruydt/
 zynde aen al de hoerken ende doorden zepl-
 baer: Item / de ghesette ende extraordina-
 rise blaffen der winden/die niet al iyt wt eē
 quartier/ende nochtans altydt upt eenich
 quartier waepen/ berepckenen die niet ghe-
 noech/dat allen volkeren toegelaten is dē
 anderen te bersoecken! Dit acht Seneca een
 sonder

sonderlinge weldaet der Naturen te wesen/
 dat sy de volckeren die banden anderen van
 plaets verscheppen zijn/ onder den anderen
 heeft door de Winden gheboecht/ ende alle
 hare saken alsoo heeft door gheleghentheyt
 der landen berdeylt/ dat het den menschen
 noodich soude zijn met malcanderē te han-
 delen. Soo behoort dan dit recht allen volc-
 kerē eben ghelijck toe/ t'welcke oock daer-
 om vande vermaerste rechtsgeleerdē so ver-
 de uptghebruydt wort / datse segghen/ dat
 gheen Republycke ofte Prince macht heeft
 gheheel te verbieden/ dat andere tot haere
 ondersaten niet en souden moghen komen/
 ende met haer eenighe negotien verhan-
 delen. Hier upt spruyt dat heylighe recht van
 weertschap: Hier upt spruyten dese clachten.

Virg. i. Ier.

War's dit voor volck? wat voor Babaersche
 treken?

Wy worden self van sant en strant verstecken.

Ende elders:

Wy bidden doch om t'arme strant alleen
 Om Zee en lucht die allen is ghemeen.

7 Aencid.

Oock is ons bekent/ dat hier upt eenighe
 oorloghen ghesproten zijn/ als van die van
 Megara teghens de Atheners/ van die van
 Boluonien tegens de Venetianen: selfs heb-
 ben de Castilianen dit booz een billijcke oor-
 saken haers crijghs mogen boozwenden te-
 gē die van America/ welke ooc de victorie
 self booz waerschijnigher houdt als alle an-
 dere/

4
 Vere/te weten/ datmen hen verboodt onder
 haer te verkeeren/ ende te woonen/ datmen
 hen belette de t'ghenodt der dingen te heb-
 ben/ die booz t'recht der Volkeren ende co-
 stummen gemeen zijn: eynelijck datmen hen
 niet toe en liet tot eenige commercien. Al-
 so leestmen inde Histozië Moses / ende daer
 naer by S. Augustijn/ dat de Israëlitē met
 recht oorloge gheboert hebben teghens de
 Amozreers/ om datmen hen bype pas wep-
 gerde/ twelcke dooz t'bilijcke recht der men-
 schelijcker ghemeynsaemheyt behoort by te
 zyn. Hierom ist oock/ dat Hercules teghens
 den Coninck der Orhomoniens / ende de
 Griecten onder Agamemnon teghens den
 Koninck der Mysen oorloch aenghenomen
 hebben: vermits zy verston den dat de pas-
 sagien upt der naetween byz waren / ghelijck
 Baldus seyt: Oock werden de Romeynen by
 Tacitum bande Duydtischen beschuldicht
 datse de aenspraec ende toegang van byem-
 de natien verboden/ sluytende also booz hen
 de ribieren/ d'aerbodem / ende den Hemel.
 Ende de Christenen hebben tegens de Sa-
 racinen gheen boechlijcker oorzake van oor-
 zaghe booz ghewent / als datmen hen ver-
 boodt t'heplich landt te besoecken. Hier upt
 volght/ dat/ al waert schoon dat de Portuge-
 sen Meesters waren van die landen daer de
 Arabiers hen reysen / zy nochtans hen
 ongelijck doen souden/ waert dat se hen bype
 toegang ende hoop-handel daer in wepger-
 den. Hoe veel te onbillijcker ist/ datmen hun
 wepghert

woegert ende verbiedt die volckeren te han-
teren/ die doch ghewillich ende bereyt zijn
met hen te handelen? ende dat sulcks door
den genen gheschiet/ die geen macht nochte
recht ober sulche volckē hebbē / nochte ober
de wech die tot haer leydet? daer mē de Goo-
bers ende schuymerg vooznemelick daerom
haet/ om datse de wegen onbepl makē en de
Menschen verbieden elck-anderen te be-
soecken?

Het tweede Capittel.

Wat de Portugesen geen recht van heerschap-
pije en hebben over de Indianen daer de
Hollanders naer toe zeylen, van weghen der
vindinghe ofte ontdeckinghe der selver
Landen.

Dat nu de Portugesen geen Meesters en
zijn der plaetsen daer de Hollanders na
toe zeylen/ als van Jaba/ Cayobana/ ende
tmeeste deel der Moluccen/ blycht claerlyck
daer upt/ dat niemandt Meester ofte Heer is
der zaken die noch hy/ noch pемant anders
voor hem opdt beseten heeft. De Eplanden
daer wy van spreken / hebben hare epgheue
Coninghen / Republycken/ haere Wetten/
ende Rechten/ iae hebbense oock altydt ghe-
hadt. Den Portugesen wert hare coophan-
del ende trassijche ghelyck oock alle natien
vergunst; Over sulcks alffe tribuys betalen

ende verlof ende recht om aldaer te trassje
 heeren verfoecken / soo bewijfen sp/datse geē
 Meesters der Landē en zijn/maer datse als
 byemdelinghen daer comen: S'en wonen
 der self niet dan by ghedoochte. Ende hoe
 wel wt volle heerschappie niet ghenoech is/
 barmen den tijtel ofte naem hebbe / (want
 tbest daer toe oock verepscht wert/ also het
 niet een ding is / pet te hebben/ ende recht
 te hebben om tselve te vercrijgen) nochtans/
 seg' ic/ dat de Portugesē alle tytels van heer-
 schappie ober die quartieren vande Rechts-
 gheleerde / ja selfs vande Spangiaerden al
 ober langh benomen zijn. Ten eersten/ soo
 sp segghen dat hen die Landen toecomen/
 dooz dien sp de selve eerst gebonden hebben/
 soo sullen sp noch recht noch waerheyt seg-
 gen. Want bindē en is niet eenige sake met
 spne ooghen ofte ghesichte becomen / maer
 de selve aengripen ende vatten/ gelijk sulcx
 wt den briez Gordiani bewesen wort: soo dat
 inde Latijnsche spzake/ invenite ende occupa-
 re, dat is / binden ende aenbaerden / by den
 Grammaticis vooz een sake ghenomen wer-
 den: Oock wort inde selve tale tghene met
 vercregen heeft/ eerstelijck gesept *inventum*
 ofte ghebonden te zijn/ wiens teghendeel is
perdere, verliesen. Werdt oock selfs van de
 natuerlijcke reden / ende de uptghedruchte
 woorden der wette/ midtsgaders de vercla-
 ringe der Rechts-geleerde dadelijck bewe-
 sen/ dat om den tijtel ende naem van eenige
 heerschappie te vercrijghen sulcke bindinge
 van

van nooden is/die met een vast besit berge-
 felschap zij: Waer dooz/roerlijcke goederen
 aenghetast ende aenghebeert worden / ofte
 oncoerlijcke met sekere hechē ende dammē
 ontuynē ende omringhet worden: twelcke
 voozwaer in dit cas gheensins kan werden
 gheseyt. Want de Portugesen en hebben al-
 daer gheene bolwercken/ofte forten. Ick
 seg' noch meer: De Portugesen en connen
 self Indien gheensins gheseyt worden ghe-
 bonden te hebben: overmidis de selve over
 soo veel jaren te voozen bekent zijn geweest
 Want al van Horatij tijden

Heeft den cloecken Coopman snel
 Tot den Indianen wel
 Swint ghevaren, om te mijden
 D'armoe, die den mensch doet lijden.

lib. i. Ep. i.

hoe curieuselijck ende blijelijck hebben
 ons de Romeynē Sumatra beschreven/ twelc
 sy noemen Tabrobana: daerenhoben/hebben
 niet alleenlijck de naest-ghereynde Persia-
 nen ende Arabiers/ maer oock de Venetia-
 nen al langh vooz de Portugesen d'andere
 eplanden be kent. Daerbeneben so en geest
 het binden gheen recht van eyghenschap/
 dan alleenlijck in die dinghen die te voozen
 niemant toe en quamen. Nu hebben de In-
 dianen / doen de Portugesen eerst tot haer
 quamen / hoewel sy ten deele Afgodendie-
 ners/ten deele Mahumetisten waren/ be-
 smet met seer vuple sondē/eyghenschap ge-
 hadt van haer goederen soo int ghemeen

De potest.
civil. par.
1. Num. 9.

als int particulier / t welcke men haer niet wettelick en heeft connen ont nemen. Alsoo beslupt met seer vaste redenen nassens andere goede Auteurs/ Victoria een Spaens Doctoor/ Dat de wereltsche ende gheestelicke Christenen den ongheloovigen niet en connen berooven van hare Burgherlijcke ofte Princelijcke macht, alleenlijck onder de naem datse van haer op anderwijse verongelijct zijn. want gelijc Thomas wel segt/ t geloof en neemt niet wech het naturelijcke ende menschelijcke recht/ daer de heerschappijen upt ghesproten zijn. Ja selfs/ t is hetterhe/ te gheboelen dat de ongheloovighe gheen Meesters zjn van hare goederen: Daerom ist oock niet t min dieberhe/ ende roof / hun hare goederē die se besitzen te ontnemen/ als of sulcx eenē Christenen ghebeurden. Soo seght dan Victoria seer wel / dat den Spangiaerden niet meer rechts ober de Indianen hebben ghehad/ als de Indianē ober de Spangiaerden sou den ghehadt hebben / hadden eenighe van haer eerst in Spangien overgecomen. Oock en zjn de Oost-Indianen gheen onbesinde ende onbernuftige menschen/ maer berstandich ende eloeck/ soo dat hier wt geen schijn van recht can ghenomen werden om hen te mogen overvallen: welcke anders selfs met openbaerlijcke onbillijckheydt vermenght is. Hier booztyden heeft Plutarchus gheseyt/ dat Barbarische luden te temmen niet anders en was als een boozwendighe van giericheyt ende sucht van heerschappie.

Ende

En noch wort van de Doctoren inder God-
heyt/sonderlinghe Spangiaerts zijnde/dese
schijn van onwillighe volkeren te brengen
tot manierliche zeden / welke de Grieken
ende Alexander hier booztijden ghebruycht
hebben / ghehouden booz oneerlyck ende
Goddeloos.

Het derde Capittel.

Dat de Portugesen gheen recht van heerschap-
pije over de Indianen en hebben, uyt cracht
van eenighe Pauselijcke gifte.

TEn tweeden/ by aldien sy de deplinghe
boozwenden die van den Paus Alexan-
der den seften is geschiet/ so moetmē booz al
insicht nemē/ of de Paus ooc niet booz heeft
ghehadt/alleenlyck de twisten der Portuge-
sen ende der Castillanen te sliffen/ twelcke
moghelijck is/ als Segsman onder hen ghe-
cozen zijnde/ gelyck de Coningen self al me-
nichmael te boozen sekere verbonden te die-
sake hadden gemaecht: Ende by aldien sel-
be waer is/ so en can dese sake anderen vol-
keren niet aengaen die in die deplinghe niet
ghekent en zijn: Scaet oock in te sien/ of den
Paus booz heeft gehadt de twee herbedee-
len des werelts aen twee volkeren te ver-
schencken. Ende of den Paus dat schoon
hadde willen/ ende connen doen/ so en soude
daer uyt niet terstont volghen dat de Portu-
gesen

gesen Heeren der selber plaetsen soude[n] zyn/
 obermidts de gifte niet den Heere en maect/
 maer de oberleveringhe die de gifte volcht.
 Daerom behoorde hier op oock te volghen/
 tbesit der selber plaetsen. Hier beneffens/soo
 yemant t'recht self/ so Goddelijck als met-
 schelijc wil insie/ ende niet daer van oorzee-
 le wt spu epghen baet/ die sal wel lichtelijck
 bemercken/dat sulck een gifte/ als wesende
 van saken die anderen toecomē van geener
 waerden en zij. Ic en wil hier niet beginnen
 te debatteren wat macht den Paus/dat is/
 dē Bisschop vā de Roomsche Kercke hebbe-
 sal ooc hier niet stelle/dan tgene de geleerste
 onder haer/ende sonderlinge Spangiaerdē:
 die de Pauselijcke macht veel toeschryppen/
 self bekennē. Dese insiende door haer cloet-
 heyt/dat dē Heere Christus alle aertsehe ge-
 biet/van hem afgevoesen heeft/immers/dat
 hy de heerschappijc ober de gantsche werelt
 na den vleesche niet en heeft gehad/ende of
 hy't schoon gehad hadde/ datmē nochtans
 niet geette redenen bewijzen can / dat hy die
 recht op Sinte Pieter offte op de Roomsche
 Kercke als zijnt Vicaris heeft oberghedra-
 gē/(daer het nochtans kennelijc is/dat Chri-
 stus veel dingen heeft gehad daer den Paus
 niet in ghesuccedeert en is) hebben vastelijck
 besloten ende uytghesproken/dat den Paus
 gheen politijck ofte iudelijck Heere des We-
 relts en is. Ende of hy schoon eenige sul-
 ke macht inde werelt hadde/ dat hy die
 nochtans niet wel en soude ghebruycken/
 ober

Overmits hy met zyne Gheestelycke macht/
 behoort te vreden te zyn/ ende dat hy de selve
 den Wereltschen Princen geensins ghebeve
 en can. Daer naer/ so hy eenige tydelijcke
 macht heeft/ (dat hy de selve heeft tot sulcken
 eynde/ datse de gheestelycke saken dienen en
 tot de selve strecken sal. Daerom/ dat hy ge-
 ne macht en heeft over de ongheloobighe
 volkeren/ overmits de selve tot de Kerche
 niet en behooren. Waer upt volghet/ naer de
 meyninghe van Caietanus ende victoria, ja
 vocht van t' meeste deel der Canonisten/ dat
 het geen rechte oorsake tegens de Indianen
 en is/ te segghen ofte dat den Paus als abso-
 lute Heer sulcke Provincien verschoncken
 heeft/ ofte dat hy sulchs niet recht heeft ghe-
 daen/ om datse des Paus heerschappij niet
 en erkennen: Ja datmen onder sulcke
 naem noydt de Saracynen heeft bevocht en
 ende van t'hare ontbloode.

Het vierde Capittel.

Dat de Portugesen geen macht van heerschap-
 pije over de Indianen en hebben van wegen
 oorlochs ofte krijghs recht.

De beletselen dan also gheweert zynde
 dewijle het blyckelijck is/ t'welcke Vi-
 ctoria mede schrijft/ dat de spaignaerde rep-
 sende naer de berde gheleghen landen geen
 recht niet haer gebzacht en hebben/ omme
 die Provincien in te nemen? Zoo resteer-
 see

ter dan alleenlijck eē middel van rechte be-
 sittinghe/te weten/crijchs-recht/ t'welcke of
 het schoon rechtbaerdich waer/nochtrans en
 soude het niet conne baten/ dan dooz t'recht
 van rooff/dat is naer dat de saecke daermen
 van twist gheoccupeert/ ende aengebaerdet
 waer. Nu is het soo verde daer van / dat de
 Portugesen die landen soudē hebben aen-
 ghebaert/ datse self met t'meeste deel der
 Volckeren daer de Hollanders anghenco-
 men zyn/gheen oorloghe tot die tijt toe heb-
 ben ghehadt. Soo en hebben zy dan geen
 recht ober die Volckeren kunnen boorzwen-
 den: daer self de injurien ende oberlastē die-
 se vande Indianen mochten hebbē gehadt/
 nu dooz lancshipt van tijden/ dooz den ver-
 ouberden paps / ende vrientlycke commer-
 cien mochten schijnen gheepndicht ofte ver-
 laten te zyn. Hoewel sy niet en hadden/dat se
 tot een deek-mantel mochten boorzwenden
 om cregh te voeren. Want die eenighe Bar-
 barische natien bespringen willen/gelijck de
 Spaignaerden die van America hebben ge-
 daen/ plegēt twee rebenēt booz te wenden.
 Ofte datmē haer herbiet met hen te traffe-
 kerē/ ofte datse de ware Keligie niet aenne-
 men en willen. Nu isset kennelijck dat de
 Portugesen vande Indianen hercreghen
 hebben datse met haer soudē moghen tra-
 ffcheren/soo datse daer ober niet en hebben
 te claghen. Tweede datse boorzwenden en
 heeft niet meer om t'lijff als t'gheene dat de
 Grieken booz hebben gheboende teghens
 v'an-

andere Parten/waer toe oock Boëtius gesien heeft.

It daerom dat s'ons nu met viet en swaert be-

srijden,

Om dat ons leven juyft vā haer verscheydē is;

En willen s'ons daerom het leven self benijden;

Deef reen voorwaer genoegh niet voor een Heyden is.

Mett. 4.

van vierde
boeck Con-
sol. Philo.

Daer-en-teghen / is dit de conclusie van Thomas. t' Concilie van Toledo/ Gregorius, bande Theologantē/ Canoniskē en tmeeste- deel der rechtsgeleerde/ dat hoewel t' geloobe dē Heydenē genoegh vercondicht is geweest/ (want so veel den ghenen aengaet die te horen andere Christene Puntten onderwoorpen zijn geweest/willen wy nu niet spreken) dat men nochtans hen daerom gheen oozloghe aendoen en mach en van hare goederen be-rooven. Waer toe oock noodich wesen sal/ de eyghene woorden Caietani voort te brengen.

Eenige ongeloofige zijn noch met recht, noch metter daer den Christen Princen na de tijdelijke Jurisdicte onderworpe. Also werdender Heydenen bevonden, die noyt den Roomsche Rijkke onderworpen gheweest zijnde, Landen bewoonen, in de welcke Christi naem noyt is geweest. De Heerē deser Landen, hoewel sy ongheloovich zijn, zijn nochtans wettige Heeren, t' zij sy Coningen zijn, ofte anders Politijcksche Heeren: S'en kunnen oock om haer ongeloofs wille van hare heerschappije niet berooft worden

In summa

Thomaz 22.

4. 66. Art. 8.

den, dewijle de heerschappye t'recht toecome dat van menschen gestelt is, ende het ongeloof onder t'Goddelijke recht staet, gelijk hier voren bewesen is, Hier van weet ick niet datter eenighe wet is beroerende de tijdelijcke faken. Tegens dese en vermach gheen Coninck, geen Keyser, ja selfs de Roomsche Kercke geen oorloghe te voeren, om hare Landen in te nemen, ofte om haer tijdelick te onderwerpē: overmits daer geē wertige oorfake en is om crijch te voeren, also Iesus Christus, wesende eē Coninc der Coningen, dien de macht gegeven is in Hemel ende op aerden, ghesonden heeft om de werelt te besitten geen soldatē met gewapender hant, maer heylicke Predikers, als Schapen onder de Wolven. Ick en vinde oock niet, dat int oude Testament, alwaer men t'besit des Landts met ghewapender hant heeft moeten innemen, eenighe oorloghe den inghesetenen aengeseyt is, om datse niet gheloovich en waren, maer om datse geen door-tocht hebben willen vergunnen: ofte om datse hen hadden beschadicht, ghelijck de Madianiten hebben ghedaen. ofte op datse t'gene hun van God was vergunt, souden vercrijgen, Daerom, souden wy ten hoochsten sondigen, waert dat wy t'geloof Iesu Christi op dese middel souden soeckē voort te planten: wy en souden oock geen rechte Heerē van haer welen: Maer wy souden groote Roovers wesen, ende souden ghehouden zijn t'ghene wy ghenomen hadden wederom te gheven, als onrechtveerdighe bestrijders ontweldighers, ende besitters van ander lieden goederen. Men behoorde

hoorde tot hen goede ende Godsalighe Predikers te senden, die haer met woorden ende met goede exempelen souden tot Godt bekeeren: ende niet sulcke lieden, die haer verdrucken, berooven, schandaliserē, onderpletteren, ende tweemaal meer kenderen der ghenen maken, ghelijck de Phariseen deden. In deser boeghen verstaen wy dat menichmael in Spangien bande Raet/ ende bande Godsghelerde/ sonderlinge bande Dominicanen is gheresolbeert ende besloten/ datmen de Americanen niet met oozloge/ maer met de predicatie van Godes woort alleen behoorde tot het gheloobe te brenghen. In dat men hem ooc hare bypichept die haer onder sulcke schijn benomen is gheweest/ behoorde weder om te gheben; twelcke men seght van Paulo Tertio den Paus/ ende vanden Kesper Carolo den vyfden/ Coninck van Spangien geapprobeert te zijn. Wy laten nu staen/ dat de Portugesen meest over al de Aelghe niet en bozderen/ ja selfs daer toe niet eens en arbeypden/ als zijnde alleen ghen egen tot hare profyten/ ende wakende tot haren koophandel. Het is immers waer dat eē Spangiaert self bande Spangiaerden in America gheschreben heeft/ datmen aldaer geen miraculen/ gheen teeckenen/ gheen exempelen van een Godlyc leben waer dooz andere tot tselbe ghehoof souden mogen aengerlocht worden/ en siet: maer ter contraricen/ veel schandalen/ ergermissen/ schelmstucke/ ende veelderley Godlooshept. Daarom/ obermidts

Victor. pag.
1.32.

sp nochte t'besit/ nochte tijtel van tbesiet en hebben/ ende de goederen ende Landen der Indianen niet booz soodanich moghen gehouden worden die niemant te bozen toegecomen en hebben/ en haer eygen Heerē hebende van anderen niet geē recht hebbe moghen aengevaerbet ende aengerast werden: So volcht/ dat de Indianē daer wy vā spreken/ den Portugesen niet eyghen toe en comen/ maer datse byp ende byantc zijn: twelcke selfs de Spaēsche Rechtsgeleerde niet en twyfelden.

Victoria in
sine patris
r. relicta. de
Indis.

Dat vijfde Capittel.

Dat de Zee die na Indien leyt, ende t' recht om daer in te zeylen, den Indianen niet toe en comt, van weghen eenighe occupatie.

HEBBEN dan de Portugesen gheen recht over de Landen/ Volckeren/ ende heerlijckheden bercreghen/ laet ons eens sien/ of sp de zee ende de nabigatie ofte coophaudel haer eyghen hebben connen maken. Booz eerst sullen wy de zee insien/ de welcke by de Rechtsgeleerde over al gheseyt wordt/ ofte niemant toe te comen/ ofte gemeyn te zijn/ ofte den volckeren publijck. Wat nu dese woorden beteyckenen/ sullē wy also best verklaren/ soo wy/ volgende t'exempel der Doctoren al van Hesiodus af/ ende de Philosophē/ musgaders de oude Rechtsgeleerde/ die dinghen

ghen na gelegentheit der tijden verdeelen/
 die gheen langen tijdt / van den anderen en
 verscheelen / ende nochtans in reden ende
 haer eppen natuer onderschepden zijn. Men
 kan ons niet qualijck af nemen / dat wy inde
 verclaringe van t'recht dat wyt der natueren
 spruyt d'autozirept en woordé der genen ghe-
 bypcken / die eē sonderling natuerlic verstant
 hebben gehad. So moetmen dan weten / dat
 int t'begin van t'menschelijche geslacht / heer-
 schappie ende gemeenschap by wat anders
 zijn gheweest / als die nu zijn. Want heer-
 schappie beteykent nu epphentlich t'ghene
 dat pemant also toecomt / dat het op de selve
 wijze een ander niet toe en coemt. Gemeen
 noemen wy / t'ghene / wiens epphendom on-
 der belen dooz compaignie ofte toestemin-
 ghe verdeelt is / met uytfluytinghe van an-
 deren. De armoede der spraken heeft die
 menschen ghenootsaecht de selve woorden te
 ghebypcken in een onghelijche ende ver-
 schepden sake. Also worden de Namen van
 ons recht gheimploereert ende besteedt dooz
 ghelijckenisse van saken / tot het oude recht.
 Op die tijdt van soo werben booz gemeen
 niet anders ghehouden / als t'ghene simpe-
 lijck ghestelt werdt teghens epphen. Ende
 heerschappie werde alsdan ghenoompt een
 rechte macht van t'ghene dat ghemeyn was
 te ghebypcken: t'welck ghebypck de Scho-
 lastijcken ghenaemt hebben van t'seyt ende
 niet van gherechticheyt. Want t'ghene nu
 in rechten ghebypck ghenaemt wordt / dat

facinus iuri.

betepkent wat eyghens / ofte om op haere
wijse te spzeeken is te verstaen / privative ad
alios, dat is met uytstuptinghe van anderen.
In't eerste recht der volckeren (twelcke wel
somsijts naturel genaemt wort / ende twelck
de Poeten onder-tusschen beschrijven inde
gulde eeuwte gheweest te zijn / onder tusschen
onder Saturnus ende 'trijck der gerechticheyt)
waffer niet eyghens : waerom noch Cicero
seght: Datter van naturen gheen fake eyghen
en is, Ende Horatius.

Want de natuer en heeft noch hem, noch my,
noch yemant.
Ghestelt als eyghenaer des landts twelck toe-
comt niemant.

Want de Natuer en heeft de Heeren im-
mers niet connen onderscheyden. Soo seg-
ghen wy dan / dat alle dinghen op die betep-
kenisse ghemeen zijn gheweest / ende geben
daermede te kennen / t'gene de Poeten doen /
alse segghen / dat d'eerste menschen alles in
t' ghemeen deden / ende dat de gherechticheyt
doetmaels t'ghemeen profijt socht. Spndelic
sp om tselve claerder uyt te d'ucken / seggen /
dat de landen ende velden onbepaelt en on-
be tupt waren / ende datter geen koop-han-
del is gheweest.

Aeciens.

De velden t'landewaert ghenoech te kennen
gaven
Dat alles s'cheen ghemeen. Niemant had' ey-
ghen haven.

Wel

Wel segt hy schein, upt oorzaet van t'woort
dat aldaer anders ghenomen woort. Dese
ghemeenschap van/ diende tot t'ghebruyck
van alle saken.

Den doorgangh had' voor hem aldan niemant
alleyn,
Maer aller dinghen was t'ghebruyck self alghe-
meyn.

Seneca
Octavi.

Endeten aensiene van dit/ waesser wel ee-
nighe epgendom ende heerschappie/ maer sy
was algemeyn ende onbepaelt. Want God
almachtich alle saecken niet desen ofre dien/
maer t'menschelijcke gheslachte ghegheben
hadde: waer dooz geschieden/ da tter wel veel
heeren ende Meesters eener saken mochten
zijn. Soo wy t'woort heerschappie gelijk
het hedensdaechs ghebruyckte woort tot dese
saken willen accommoderen/ soo sullen wy
tegen alle reden spreken. Want nu ter tijdt
beteykent dominium ofte heerschappie/ ey-
ghenschap/ die doen-maels by niemant en
was. Zeer wel woort van die tijdt gheseydt/
dat alles den genen toequam die t'gebruyckte.
Maer tot die heerschappie die nu ghespeurt
woort/ ismen niet t'eenemaal met ghewelt in-
ghebzoken/maer alleynsk ens getomen/dooz
de natuere self/ die t'beginfel daer van aen-
wees. Want also daer bescapden dinghen
zijn/ welker ghebruyck daer in ghelegen is/
datse in t'ghebruyck vergaen ofte ghesleten
werden: t'zy datse verandert werden inde

Anienus.

natuer ende substantie des ghenen diese ghe-
 bruyck/ t'z datse door gebuyck te niet sij-
 ten/ende onbequamer worden om langh ge-
 bruyck te worden: so heeft in de eerste soorte/
 ghelijck als in spijse ende dranch/de epghe-
 schap niet verscheyden gheweest van t'genut
 ende ghebruyck der selver dinghen. Want
 dat wort permants epghe gehouden/ dat
 hem also toecoemt/ dat het geenem anderen
 niet toecomen en can: t'welcke daer naer
 doch tot andere saken/ als tot cleederen ende
 dierghelijck roerende goederen begonst is
 gebuyck te worden. Welcke also spnde/
 soo en hebben ooc alle onroerende goederen/
 als lande/niet onverdeelt conne blijve. Want
 hoewel t'ghebruyck der selver niet soodanich
 is/datse onder de hant gheheel vergaen ofte
 versleten werde: nochtans is haer gebuyck
 daerom inghestelt ende begheert/ op datmen
 daer upt sulcke dingen halen soude/die doch
 int bruycken vergaen ofte versleten worden:
 also worden de ackeren ende bogaerden om
 de spijse:de weyde om der cleedere wille be-
 geert: Doch z'en konnen tot aller menschen
 ghebruyck niet volstrecken. De epgenschap
 ghevonden zijnde/ isser terstont een wet daer
 op gebolcht die de nature ten naesten by sou-
 de comen. Want ghelijckerwijs t'selbe ghe-
 bruyck door een lichamelijcke toe epgeninge
 placht te gheschieden/waer upt wy ghesepdt
 hebben dat d'eerste epgenschap gesproken is:
 alsoo heefmen eenichsins ghewilt dat door
 dierghelijcke toe-epgeninghe aller dinghen
 epghe-

epghenschap soude vercreghen werden. Dit is tegeene in 't Latijn occupatio ende by ons aenbaerdinghe genaet mit woort / wesende een woort seer bequaem tot die saken die te bozen onghheppent waren: Hier op heeft Seneca sprekende van sonden by allusie gheseyt:

De sond' in 'tmidden, sich gheneert,
En komt hem toe die z'eerst aenueert.

Sen. Thest.

Alsoo heeft Seneca gheseyt / dat Equestria, de plaets daer de Ridder's van Roomen in Theatris ende Amphitheatris saten / hen in tghemeyn toequamen / maer dat een peder plaets des ghenen epghen wiert / die de selve eerst innaem. Alsoo seyt Quintilianus, dat tghene booz allen waest / ghedyt tot prijs des genen die alder blytichst is. En Cicero, dat booz oude occupatie de saken des genen epghen geworden zyn / die te bozen verlaten waren. Dese occupatie blijft ende moet blijven in die dinghen die selfs stryden teghens d'epghendom ende possessie / als daer zyn de wilde ende onghetemde beesten: maer in andere saken is het ghenoech / dat tghene eenmael met den lijbe aenghebaert is gheweest / behouden wert met verstant ende meeninge van epghendom. Occupatie in roerende saken is sulcke aenbaerdinghe: doch inde onroerende isse opboepinghe ofte aspalinghe.

Benef. lib. 7.
cap. 12.

Decl. 13.

De off. lib. 1

Daerom Hermogenianus seggende dat de heerschappij verdeelt is geworden / boeght daer by / dat den ackeren palen ghestelt zyn /

ende dat de hupsinghen opghemaecht zijn.
 Dese stant woxt van de Poeten aldus te ken-
 nen ghegeven/

Virg. 1.
 Geor.

Dan heeftmen eerst begonst, het wilde te gaen
 vanghen
 Met stricken, voghel-lijm, en oock met netten
 hanghen.

Ende wederom

Ovid. Meta-
 mor.

Dan heeft des maeyers handt 'tlandt cerstmael
 afgepaelt,
 Twelck voormaels was ghemeyn, gelijk de Son
 die daelt.

Hier naer zijn de commercien opgetomen/
 ghelijck Hermogenianus schrijft/ tot welcken
 epnde

Ovid.

De schepen eerst de groote soute plas
 Ghevaren zijn, door Æoli gheblas.

Ten selben tijde heeftmen oock begonst
 Republijcken te stellé/ so dat daer door twee-
 derlep soorten van saecken gheworden zijn/
 die doch inde eerste ghe-meenschap verdeelt
 waren. Andere saecken zijn publijck ende
 den Volcke die in t'Latijn populus ghe-
 naemt wordt toecomende/ andere zijn ghe-
 heel prive ende behoozen een int bpsonder
 toe. De occupatie ofte aenbaerdinghe van
 publijcke saken gheschiet alebeneens gelijk
 de occupatie van particuliere saken. Seneca.
 Wy kennen de landtpalen van die van Athenen
 ofte van die van Capua, welcke daer naer de
 bueren

De ben 7.4.

bueren onderlinghe verdeelen door een particuliere afsparinghe, **Want** elcke natie

Haer palen hebbende ghenooten
Heeft Coninckrijcken soo ghebouwt,
Een steden, vesten, wallen, slooten
Ghemacckt om vry te woonen stout.

Senee. Oed.

• Also segt Cicero, dat 't land van tstedekē Arpinua genoot / daer hy selfs van gebozen was / dēt Arpinatē toequam / ende dat 't land onder Tusculum, den Burgheren der selver plaetsen was: van gheijcken, segt hy / gaet het toe met de beschrijvinghe der particuliere goederen, waer door, overmidts elck tghene hem te beurte ghefallen is van tghene dat te voren algemeen was voor hem hout, elc een mach ooc houden tghene hen toegefallen is. **Vaerentegē** so noemt Thurydides sulcken land welck inde habelinge niemant te beure geballen / maer onberdeelt ghebleven is / een onbepaelt land. **Wt** tghene toe noch toe gheseyt is / blycken dese twee saken. **Eerstelijck** / dat die dinghen die niet en connen geoccupeert worden / ofte die noyt gheoccupeert ende aenghebaert zijn gheweest / niemants epghen zijn: overmits alle epghendom van sulcke occupatie begoft is. **Ten anderen** / dat alle saken die van sulcker aert zijn / datse van eenen gebuyckht werdende eventwel anderen dienen connen / van de selve condicie noch hedensdaegs zijn / ende altydt moeten blijven / alse waren doen se eerst van de natuere ghebaert wierden. **Dit** is oock Ciceronis meeninghe gheweest / Oock

Offic. 1.

libr. 1.

is dit, **segt hy/** de alderwiltste ende haer selven alderbreest wltreckende compangie der menschē onder haer, in de welcke men de gemeenschap aller saken die de natuere tot gemeen gebruyck gheschapen heeft, moet onderhouden. **Van sulcher aert zijn alle die binghen in de welcke men sonder schade van anderen/ den anderen helpen ende gerieven can. Hier upt spruyt/ ghelijck Cicero seght/** datmen den anderen niet verbieden en mach uyt de voor-byloopende rivier water te scheppen. **Want** 't blietende water booz zoo veel het een rivier is/ wert onder de ghemepne goederen bande **Rechtsgheleerde gherekent: ende oock van den Doet/**

Waerom verbiet ghy my des vloeyend' waters baren,

Ovid. 6.
Metamot.

Daer de natuere wil' dat die doch zijn gemeen?
Der Sonnen stralen heeft God niemant willen sparen,

Noch oock de locht. De vloet, is niemants eyghen leen.

**Hy seght dat dese saken upt der natueren niemants epghen en zijn/ ghelijck Vlpianus seght/ datse upt der natueren alle menschen eben open staen/ en eben naer zijn/ eensdeels/ om datse bande natuere booztghebzacht zijnde/ niemanden epghen gheworden zijn/ ghelijck Neratius seght; anderdeels/ om datse schijnen bande natuere self gheschapen te zijn tot ghemeen ghebruyck der menschen. Pu-
blijcke**

blijcke saken noemt hy (t'woozt publijk op een bysonder wijsse nemende) met die dingen die eenich volc alleen/ maer die tot der menschen societept behooren/ welke ghenoeemt werden inde Romeynsche wetten / Publica juris gentium, dat is/ dooz recht der volkeren alghemeen zynde/ ofte allen eben naer ende niemants eyghen. Also is de locht ghemeen om t'woederlep redenen/ eerstelijc om datme de selve niet occuperen in-nemen ofte aenbaerden mach: ten anderen/ om datse den menschen ghemeene dienst schuldiich is. Om de selfde oorzake is de Zee oock alghemeen/ wesende soo unbepaelt/ datmen die niet besetten en kan/ ende aller menschen gebuyck beguaem/ t'z men den coop-handel t'z men de Diffscherje insien wil. Van welker aert ende recht nu de Zee is/ van ghelijcker aert is ooc t'gene dat de zee alle anderee gebuyck ontreckende/ haer eyghen ghemaecht heeft/ als daer zyn de sanden des zees/ welker gedeelte aldernaest aent landt ghelegen/ strant ghenaemt wort. Daerom seght Cicero seer wel/ Wat isser soo ghemeyn als de Zee voor den ghenen die daer in dryven, ende de strant voor den ghenen die uytgheworpen zyn ! Oock bestuycht Virgilius, dat de locht t'water/ ende den Oever allen menschen open staen. Dit zyn dan die dingen die de Romeynen seggen alghemeen te zyn dooz de wet der naeturen/ ofte dat eben-deel te seggen is/ publijk dooz t'recht der volkeren/ ghelijck zy t'gebuyck der selver saecten somtijds commun ofte

de offer.

ghemeyn somtijds publick noemen. Ende hoewel dese dinghen booz soo veel hare eyghenschap aengaet/ wel geseyt worden niemant toe te behooren/ nochtans schelense heel van die dinghen die niemant en behooren/ ende tot het gemeyn gebuyck der menschen niet en zyn geordonneert/ als daer zyn de wilde dieren/ visschen/ ende voghelen. Want soo haest als men dese dinghen occupert ende grijpt/ soo moghense den ghenen toecomen diese vangt: maer die andere dinghen zyn om des ghebuycks wille booz eenstemmich oordeel der menschen booz altydt wytghesondert van alle eyghenschap. Want also t'ghebuyck allen menschen toecome/ so kan t'zelve allen anderen van een niet meer ontnomen werden/ als t'myne my van u mach ontwelbicht zyn. Ende dit is t'ghene Cicero oock seght/dat onder d'eerste eyghenschapen der gherechticheydt is/ t'gheene ghemeyn is als ghemeyn te ghebuycken/ ende tselve hem-selven toe te eyghenen. De Scholasticken souden segghen/dat eenighe saken ghemeyn zyn affirmative/toesegghender wijse/ andere private/dat is/ als de selve upt den anderen ghecrooken ende ghehaelt zyn. Dese distinctie wert niet alleenlijck by den Rechts-geleerden/ gebuyckt/ maer is oock by den gemeynen man aengesomē. So dat by Athenæum eenen sekeren weert spne gasten tracterende segt onder anderen/ dat de zee wel ghemeyn is/ maer dat de visschen die daer in genomen werden

worden/ den ghenen als eyghen toecomen
diese vangt. Ende by Plaurus in Studente/
als den ghenen die hande schiphzeucke be-
houden was/ seght/

De zee voorwaer hoort niemant toe alleyn.
staet de visscher hē sulcx toe. Daer als hy segt
T' moet zijn ghemeyn.

T' geen inde zee mach zijn ghevonden,
Zoo weder spreect hy hem terstont/ en segt/
Wat mijn net of mijn haeck vangt is mijn t'al-
ler stonden.

So en can de zee niemants eygen worden/
obermits de name niet toe en laet/ maer ge-
biet dat selve niet gemeē wesen sal. Ja selfs
den strant en can niet gemeyn zyn: ten ware
mer sulc een bescheet/ dat/ waert sake datter
pet van dese sake mochte wordē geoccupeert
tselve den occupant soo verde toecomen sal/
als tghemeyne ghebruyck door sulche occu-
patie niet en wert verhindert. Twelcke ten
rechte alsoo gebuyckelic is: want als de sake
so gelegē is/ so houden beyde de exceptien op/
waer door wy geseyt hebben dat alle sake niet
eygē gemaect en werdē. Obermits dan d'op-
bouwinge een specie is van pet te occuperē/
so machmen dan op de strant wel bouwen/ so
sulcx alleenlick sonder berlet ofte schade van
anderen gheschieden can/ gelijc sulcx Pompo-
nius ghetuygh: twelck wy uyt Scævola alsoo
sullen verstaen/ dat daer mede beduyt wert/
so tghemeyne ghebruyck daer door niet en
wert verhindert. Die dan alsoo op den strant
sal gebouwt hebben/ die sal meester werden
hande

vande gront/ obermits de gront niemands
 epgen / ende tot tghemeyne gebuyck on-
 noodich is gheweest. Soo hoorz het van den
 genē toe diet occupeert ofte aenbaert. Doch
 niet langer/ als de selve occupatie en duert:
 want het schijnt dat de zee sulck een possessie
 wederstaet. Ende ghelijck een wilbt vier zoo
 haest alst byp gewozden is/ niet meer den ge-
 nen toeront die tghebanghen hadde / alsoo
 romt oock de strandt naer langhduerighe tijt
 de zee toe. Wat nu in 'tzybe remands ep-
 ghen worden kan dooz occupatie / tzelve cant
 oock publyck/dat is/ des volchs epgen wo-
 den/ghelijck wy hier bozen hebben betwefen.
 Alsoo herft Celsus geozdeelt/dat den strant
 die binnen de palen van t'Roomsche Rijk
 begrepen was/ 'Roomsche volck mede toe-
 quam. Twelcke by aldien het soo is/soo en
 moet het niemant wonder geben / dat tzelve
 Roomsche volck hare onderfaten dooz den
 Prince ofte Schout heeft konnen maet stellē
 om den strant te occuperen. Doozts/so moet
 dese occupatie niet min als de ghene die by
 pzybee persoonen geschiet / also bepaelt wo-
 den/datse haer niet bozder tot en streckt/ dan
 dat tgebuyck van 'trecht der volckeren in
 zyn gheheel blybe. So en kan dan niemant
 verboden worden van 'Roomsche volck aen
 den strant te comen / zyne netten aldaer te
 dzoogen/ende andere dinghen te doen die de
 menschen eenmael haer selven toeghelaten
 hebben aldaer te mogen doen. Daer is oock
 onderschept in dese sake / tusschen den strant
 ende

en de zee: dat de zee niet en can dan in een kleyn ghedeelte berimmert ende ingewonnen worden: ende al waert schoon datmen sulchs konde doen/soo en soude sulchs nochtans niet connen gheschieden sonder schade van tghemeyn ghebruyck. Van soo wey nich als men daer van innemen ende aenbaerden mach / dat hoort den ghenen toe die tzelue occupeert. Soo is het dan een hyperbolische ende obertollische wijze van spreken / als den Boet sept.

De visschen voelē self dat de Zee door dit bouwen,
Zeer engh gheworden is, en datmen haer gaer nauwen.

Want Celsus seght/ dat de pilaren die inde zee ghelept worden den ghenen toebehooren diese leyt. Waer dit en moettē niet toelaten by aldien tgebruyck vande zee in dper boeghen erger worden soude. Vlpianus wijst ooc/ dat die ghene die eenighe hoochte inde zee smacht/behoozt boozghestaen te worden / by aldiē daer niemant schade dooz en lijē. Want soo pemant daer dooz interest ofte schade lijden soude/soo seght hy dat daer op tverbodt twelcke also begint/Dat niemant sich vervordere in eenighe publijcke plaetse &c. toeroemt. Ghelijck oock Labeo, dat/by aldien yet sulchs inde zee ghebouwt wort/ tverbodt daer op passē sal twelcke alzo begint/Dat niemant sich en vervordere yet in zee te bouwen, waer door de havens, kolcken, ofte weggen van navigatie der schepen ergher worden mach. Du/ wat
de

de schipbaert schadelijk is/ dat gaet de vischerije mede aen/ also t'een sonder t'ander niet bestaen en can/ op dat alsoo teen soo wel als t'ander gemeyn blybe in alle zyne deelen. Nochtans en sal pemandt niet misdoen/ soo hy in een kreekte ofte vertreck des zees in eenige plaetse met palen afschiet/ ende hem de selve als eyghen maecht/ ghelijck Lucullus eenen berch by Napels uptghehouden hebende/ de zee inghelaten heeft tot verberchinghe van zyne wooninghe. Ick meene ooc dat hier boorzijden de vijvers daer Varro ende Columella van schryben die omtrent de zee ghelegen waren/ soodanich zijn geweest. Hier op heeft oock Martialis ghestien/ als hy van Formiano, zyns vyiets Apollinaris Hoeve alsoo spreekt.

Als Nereus voelt van Æolus t'ghebedt
V. tafellacht, door de visch dieze siet.

Ende Ambrosius, Ghy laet de zee in uwe Landen ende Hoffsteden in, op dat u geen zeevisschen ontbreken souden. Hier upt blyckt/ wat Paulus booz meeninghe heeft ghehad/ als hy seyde/ Soo, teyghen recht des zees yemant toecomt, dat hem t'Interdict/ genaemt/ Vti possidetis, competeert. Dat oock sulc een Interdict ghemaeckt is tot particuliere saken/ ende niet tot publycke/ (inde welke ooc die begrepen worden die wy dooz tegemeene recht der volckeren kunnen maechen) maer dat hier ghehandelt wert/ van t'recht te gebruycken

huycken / welc upt een privee oorzake soude
 moghen spruyten / ende niet tot een publijcke
 ofte ghemeene oorzake. Want ghelijck Mar-
 cianus betuycht / al wat gheoccuppeert ofte
 aenghebaert is / ende heeft moghen gheoc-
 cupeert werden / dat en is t'recht der volcke-
 ren niet onderwoypen / ghelijck de zee is.
 Als by exempel. Indien pemant Lucullum
 ofte Apollinarum verboden hadden / in hare
 eyghen wooninghen / vooz soo deel sy aldaer
 een sekere inham ofte hoec bande zee beslo-
 ten hadden / te visschen / soo verstaet Paulus,
 dat sy haer moghen behelpen met het In-
 terdict / ende niet alleenlijc actie hebben van
 injurie / upt oorzake van privee besittinghe.
 Ja / by aldien / ick in een seker inham bande
 zee gelijck als bande riviere / sulck een plaets
 ingenomē hebbende aldaer gebischt hadde /
 (sonderlinghe te voren betuycht hebbende /
 dat ick aldaer vooz eenige jaren lang gedu-
 rich begeerde te visschen) soud' ick wel recht
 hebben om een ander te verbieden aldaer te
 visschen / ghelijck vop upt Martiano hestuyten /
 soo wel als in een meir die van mijne heer-
 lijckheyt waer. Welcke recht so lang duert /
 als v'occupatie seif geduert / gelijck vop te vo-
 ren hebben gheseydt / spreekende van stran-
 den. Suyten sulck een afstreck ofte inham
 bande Zee ofte Riviere en ghelt dit recht
 niet / op dat tghemepne ghebuyck der
 wateren niet belet en worde. Het is
 van oock wel ghebuyckelijck / dat ick
 pemant te ver / verbieden sal vooz mijn huy-

te visschen/ maer evenwel heb icker gheen recht toe/soo dat (ghelyck Vlpianus leert) den visscher die niet achtende op sulcken usurpatie soude verboden worden te visschen/ my wel met recht soude moghen daghen. Dit heeft den Keyser Leo (wiens werten wy niet en ghebruycken) teghens recht ende reden veranderd/ ende heeft ghewildt dat seeckere booz hecken inde zee gheslepydt zijnde den ghenen souden toecomē die de zee-kust bewoontden/ende datse recht souden hebben om daer in te visschen. Heeft oock begheert dat de selve plaets met dammen/ ofte stutten die swater in hielden souden begrepen ende ghe-occupeert worden: denckende/ dat niemant eenen anderen een cleyn ghedeelte des zees misgunnē soude/die doch de geheele zee open stont om daer in te visschen. 'T is boozwaer een onlijdelijcke boosheyt ende ongerechtigheyt/ dat pemandt de ghemeente soude een groot ghedeelte bande zee ontrecken:soo dat den H. Gudi-vader Ambrosius ten rechten daer op also schryft. Sy maken haer veel groote deelen des zees eyghen, ende houden de visschen als slaven haer onderworpen:dese streec des zees,segghen sy, hoort my toe: die hoort eenen anderen toe. Also deelen dese Machtighe lieden onder haer selfs de elementen. Soo is van de Zee een van die saecken die in commercie niet en bestaen/ dat is die niet en connen pemandt toe-gherygent werden. Waerupt volght/ dat geen gedeelte des zees mach in eenichs volchs eyghendom ghereekent werden.

I. 5. Hera.
cap. 10.

werden. **T**welcke oock schijnt de meeninghe gheweest te zijn van Placentinus, als hy seide dat de zee soo ghemeen is/ datse onder niemands heerschappij en staet/ als alleen onder Godt. Ende van Ioannes Faber, dat de Zee in haer eerste recht ghelaten is/ alwaer alle dinghen ghemeen waeren. Anders en souden oock die dinghen die allen ghemeen zijn niet verschelen van die sake die eegentlic publijck ghenaeemt werden: als zee van een Rivier. Een Rivier heeft het volck wel konnen occuperen ende aenbaerden/ als wesen de besloten in haer palen: de zee heeft het niet konnen occuperen. Nu zijn de Landpalen ghesproten upt de occupatien der volckheren/ ghelijck de puzee ende particuliere heerschappijen/ upt de occupatien van elck een in t'bysonder. Dit heeft Cellias ghesien die t'uydelijck ghenoech heeft ghedistinguert ende onderschept ghemaect tusschen de stranden die t'Volck van Roomen heeft konnen occuperen/ doch alsoo dat t'ghemeene ghebruyck daer dooz niet en worden beschadicht/ ende de Zee twelcke zijne voozgaenden aerdt behouden heeft. Daer en zijn oock gheen Wetten die hier teghen stryden. Ende die Wetten die van seckeren Auteurs ter contrarien werden gheciteert/ die sprecken ofte vande Splanden/ welke kennelijck is datmen heeft konnen occuperen/ ofte vande Havens die niet ghemeent en zijn maer eeghentlijck publijck/ dat is den volcke toebehoozende. Die nu segghen dat

E
eenighe

eenighe Zee het Roomfche Rijck epghen is/
 die beduyden hare woorden alsoo / datse seg-
 ghen dat dit recht ober de zee niet vorder en
 gaet als tot protectie/ dat is bescherminghe/
 ende jurisdiccie; ende en mercken moghelick
 niet/ dat trecht van Scheepen upt te leg-
 ghen tot bescherminghe der Zee-varenden
 luyden / ende van Zee-roovers te moghen
 straffen/ ghesproten is niet upt eenich parti-
 culier recht / maer upt het alghemeene recht
 twelcke dock alle andere vype Volkeren
 ober de zee hebben. Daer-en-tuffchen be-
 kennen wy / dat eenighe Volkeren ende
 natten wel hebben connen accorderen / dat
 die gheene die in dit offte dat ghedeelte des
 zees souden ghegrepen worden / souden on-
 der dese offte die Republycke te rechte staen/
 ende datse ober sulckis ont de jurisdiccie te
 gheboechlijcker te onderschepden / seckere
 strecken als paelen inde zee affgheteykent
 hebben/ twelcke ghelijck het den ghenen die
 sulcken wet stellen verbindt / also en verbindt
 het andere volkeren niet/ ende en maecht de
 plaetse niemant epghen / maer stelt een Wet
 ober de personen die alsoo met elckanderen
 handelen. Dese distinctie en is niet alleen-
 lijck natuerlijck / maer wert dock bewesen
 ende verstercht door seckere antwoorde Vl-
 piani, twelcke ghebzaecht zijnde / offde Heere
 van twee Hoeven ofte Landt-huyfen staende
 aen de Zee, heeft moghen een van beyden die
 hy vereoft, sulck een servituyt moghen opleg-
 ghen, datmen van daer niet en soude op een se-
 kere

L. renditor
 fundi.

kere plaetse vande zee visschen? Heeft daer op
 ter antwoorde ghegheben/ dat de zee wel niet
 en heeft met eenighe serbitrupt beswaert con-
 nen worden/ oermidts t'zelve upt der nae-
 tueren ghemeen ende vooz een peder open
 was: maer nochtans alsoo t'contract ter
 goeder trouwen gheschiedt zijnde/ bereypte/
 dat de wet der vercoopinge soude onderhou-
 den worden/ dat de personen der eyghena-
 ren ende der ghenen die in haer recht souden
 succederen/ met sulcken wet verbonden ble-
 ven. **E**s is wel waer/ dat den Aechtsghelcer-
 de Vlpianus spreekt van een priue hofstede/ en
 van een priue Wet: maer wederom is dat
 secker/ dat t'zelve oock ghelt in een gheheel
 lantschap/ ende de wet de volkeren/ oer-
 mids de volkeren self ten aensiene van t'ghe-
 heele menschelijke gheslachte zijn als priue
 personen. Also ist oock met de incomen die
 op de zeebisscherijen gheselt zijnde/ onder de
 Regalia gerekent werden/ want dese en ver-
 binden de zee niet/ maer de personen: Daer-
 om oock de ondersaten/ oer bewelcke een
 Republijcke ofte Prince upt gemeen accoozt
 macht heeft wet te stellen/ moghen wel tot
 sulcke lasten ghedwongen werden / maer
 t'recht om oer al te mogen vischē/ dat moet
 allen vreedē by zijn/ op datter gheen serbit-
 rupt ofte dienstbaerhept/ op de zee ghesle en
 werde/ twelcke niemandt dienstbaer wesen
 can. Want ten gaet niet met de Zee
 ghelijck het met de Rivieren toe-gaet.
 Een Riviere wesen de publijck / dat is/

den volcke gemeyn/ can de Republijcke ofte de Prince pement recht verleene om daer in te visschen/ can oock de selve verhueren: soo dat den Pachter vergunt is interdicht van een Publijcke plaetse te ghebruycken / met sulck een conditie / by aldien de gheene die de plaetse verpacht heeft / macht ende recht heeft ghehadt om de plaets te verpachten: welke conditie inde Zee niet gheldeen en mach. Die nu de Visscherge self rekenen onder de Regalia, die en hebben die passagie ofte Wet self diese verclaerden niet wel ingesien: Welcke Ifernias ende Aluarotus oock gheweten hebben. Soo hebben wy dan tot noch toe bewesen / dat nochte t'ghemeene Volck / nochte pemandt in't particulier eenich eyghen recht heeft ober de Zee (want vande aslepdingen des Zees moetmen anders oordeelen) ofte hebben can / bewijle noch de Natuer noch't ghemeen ghebruyck toe en laet / dat tselbe by pement mach worden gheoccupert. Ende is dese Dispute van ons tot dien eynde ingheset / op dat het blijcken soude / dat de Portugesen de Zee daer men dooz naer Indien vaert / haer eyghen niet en hebben ghemaeckt. Want beyde de redenen die alle bezidt ende eyghendom beletten / zyn in dese saeck onghelijck veel stercker ende crachtigher als in andere saecken. Ghene in andere saecken swaer valt / dat is hier gheheel onmoghelijck. Ghene in andere saecken ongerechtich is / dat is hier ten hoochsten Barbarisch ende onmen-

onmenscheelijck. Want wy en sprecken hier niet van eenige inlandtsche Zee dewelcke aen alle kanten met Landt omcinghele zijnde/ in sommighe plaetsen selfs niet bree-der en is als een rivier: daer de Romeynsche Rechts-gheleerde nochtans van gheen an-der gesproken en hebben/doen so die heerlicke sententien upt-spraecken teghens de gerichepde. Maer wy handelen hier vanden grooten Oceaen, die hier booz-tyden vande oude Gheleerde ghenoompt is onepnelijck/ onmetelijck/ Dader aller saecken/ ja so breef selfs als den Hemel: door wiens gheduerighe bochtichepde zy gheloofden dat niet alleenlijck de Pontepnen / Riberen / ende Zeen/ maer oock de Wolcken / ende de Sterren selfs gheboedt werden: epnelijck die door haer Eb ende Bloedt omringhende desen Werdbodem (de plaets van der menschen wooninghe) niet en can bepaelt / beslooten/ ofte omcingelt werden / ende veel eer mach ghesepde worden te besitten als beseten te werden. Ende in dese Oceaen en is ons different niet van een inham / ofte van eenighe enghte die gerauseert wert door dien de Zee aen beyde zijden met naer-buerige landen wordt benepen : nochte oock van alreghene datmen opt strand staende kan oversien ende aenschouwen / Maer wel by van wat anders. De Portugesen schyben haer als eyghenaers toe al wat tusschen de twee werelden (om soo te sprecken) ghelegghen is/ die doch soo berde vanden anderen ghe-

legghen zijn / dat men veel hondert Jaeren
 langh up die Landen in ons Landt gheen
 ydvinghe heeft commen verhoopen. By aldien
 tghedeelte der Castilianen (die t selve recht
 en haer zijde pzetenderen) hier by ghevoegt
 wert/ ten sal niet veel schelen/ of den ghehee-
 len Occaen sal aen twee volkeren alleen toe
 gheepghent zijn / soo dat veel ende ver-
 schepden andere Partien sullen verschooben
 werden na de enghen vande Noozische zee:
 ende sal de Partiere boozwaer seer bedroghen
 zijn ghe weest/ datse dit Element allen volc-
 kerem ende landen omgozdende/ ghemeent
 heeft dat t selve oock allen soude connen vol-
 boen. Waert dat pmanant in soo een groote
 zee/ wiens ghebruyck allen ghemeen is/ al-
 leenlijck sochre hem selven Heer ende Me-
 ster te maecten/ men soude hem bilckelijck
 houden booz den genen die al te groote ende
 onmatige Heerschappije soude soecken hem
 selven toe schijven: waert ooc dat pmanant
 andere vande Diffscherije soude willen ver-
 schupben/ hy en soude niet connen ontgaen/
 of hy soude vercladt werden niet een vleeke
 van te onmatighe ende volle begeerlijcheit
 te hebben. Wat sullen wy van oordeelen
 van den genen die her varen/ waer booz hem
 in t minste niet te cozt en gheschiede/ verbie-
 den wil? Waert dat pmandt Meester zijnde
 van t bier / verbodt datmen van zijn bier
 gheen bier soude moghen nemen/ ofte van
 zijn licht eenich licht onsteeken/ ick soude
 hem beschuldighen als ghedaen te hebben
 tegens

teghens de menschelijke ghemteenschap:
want dat is eghene de cracht van die Nae-
tuer/ dat

Als yemant schoon zijn licht van u licht heeft
ontsteken.
So sal u licht daerom haer licht noch niet ont-
breken.

Want waerom en soude yemant enen an-
deren niet declachrich maken van zijn goet
als hijt sonder spne schade doen can/ in die sa-
ken/ die den ghenen nut zijn diese ontfangt/
ende den ghenen niet schadelijk diese geeft
Dit zijn saken die de Wyse verstaen dat mēse
behoort niet alleentlic den brecmbden te geve/
maer ooc den ondancbaren. Wat nu in prive
en particuliere saken ongunst is/ dat en can
in publycke niet anders heeten als Barba-
rische woze eitheyt ende onbeleefsheydt. Want
dat is immers seer ouerlijck/ egene upt der
naturen/ dooz aller Volkheren bekente-
nisse zoo wel my toecornt als u/ dat alsoo te
willen onderscheppen/ dat ghy my daer van
tgehuypch selffs niet en vergunt: t'welche
schoon vergunt zijnde het u niet minder toe-
cornt als te dozen. Daer naer/ die ghene die
in t'besit zijn van ander lieben goederen/ ofte
t'gene anderē toecornt te onderscheppen/ die
bescher mē haer selvē met eenich recht. Want
also dooz het eerste occuperē en aenbaerdē de
sake eppen gewordē is/ so heeft self de onrech-
te onthoudinge noch eenich schijn van heer-

schappijē. Maer hebben nu/ oock de Portu-
 guesen de Zee met Bolwercken/ besten/ ende
 de Garnisoenen also omringht ende omcin-
 ghelt aen alle canten/ ghelijckmen t'Landt
 pleecht te omcinghelen/ op dat het alsoo in
 hare macht soude wesen den gheenen upt te
 slupten dien sp selfs wilde n? Ofte/ is het soo
 verde daer van/ datse selfs soo wanteer sp de
 werelbt teghens andere lieben deelen/ haer
 verbedighen niet met eenighe palen dooz de
 natuere ofte menschen handen gheset/ maer
 alleenlijck met een linie die doch niet en be-
 staet dan in loutere imaginatie ende inbeel-
 dinghe? Soo wy dit toe laten/ ende by aldien
 sulcke afrekeninghe eenich recht mede
 bracht van Heerschappijē/ soo soudē ons al
 ober langhen tijdt de Landt-meeters t'Wer-
 rijck/ ende de Sterre-hijckers den Hemel af
 ghewonnen hebben. Waer is dan dese by-
 boeginghe des lichaems tot het andere lic-
 haem/ sonder de welcke noydt eenighe heer-
 schappijen begonst en hebben? hoorwaer het
 blyct/ dat in geen sake waerlijcker can geseyt
 werden/ als t'ghene by onse Rechts-geleer-
 de in dese saecke uptghesproten is/ te weten/
 dat de groote zee so wel onbegrijpelijck spnde
 van naturen als de locht/ niet en heeft connē
 geappliceert en bygeboegt wordē tot eenichs
 voler eppen goederen. So zy nu meenen/ dat
 occuperen ende aenbaerden is hoor yemant
 anders bespelen/ en den wech doozbrekē ende
 baenen/ wat hander doch gekelijcker geseyt
 werden? Want also daer geen ghedeelte des
 zees

zees en is/ of het is van pémants eerst beseylt
 en doorbaren/ so soude daer upt volge/ dat alle
 navigatië by pémant eerst soude zyn geoccu-
 peert en aengebaert. Also soubē top dan ober
 al uptgesloten zyn Ja/ die gene die de gant-
 sche aertbodem omseylt hebbē/ souden mogē
 geseyt werden de geheele Oceaen vercreghen
 te hebbē. Maer wie isser die niet en weet/ dat
 een schip varende door de Zee niet meer ep-
 ghendoms daer ober en cruyght/ als het lit-
 teken naerlaet van zyn varēt. Doch en is het
 niet waer t'gene zy haer toeschryben/ als dat
 sy eerst dien Oceaen souden hebben beseyldt.
 Want een groot ghebede van die zee is al
 ober langh vanden genen bebaren die Mau-
 ritanien hebben omghezeylt: De bozdere zee
 streckende ten Oosten is beseylt door de Bit-
 tozien van Alexander den Groeten/ tot aen
 den Arabischē inhā toe. Dat ooc de Gaditani
 dat is de inwoonderen van Calis Malis dese
 baert hier booztijden bekent hebbē/ daer van
 hebbē wy veel sekerer en vaste redenē. Als Ca-
 jus Cæsar zont van Augustus indē Arabischen
 inham gouberneerde van wegen die van Ro-
 men/ is het seker/ dat albaer sekerer beeldē en
 tepckenen der schepen die upt Spaignien ge-
 sonden warē/ bekent zyn geworden. Ooc ver-
 haelt Celius Antipater, dat hy eenē gesiē heeft/
 die upt Spagnie naer Mozēlant toe om zyne
 commercien en roopmanschappen gebaren
 was. Indiē ooc waer is t'gene Cornelius Ne-
 pos getuycht/ so is eenen sekerē Eudoxus blie-
 vende Ptolemæum Lathyrum den Coninc van

uyt Plinius
 lib. II. c. 69.
 ende lib. VI.
 cap. 37. I.
 Mela. I. III.

Alexandriën/uptghebaren upt den Arabischē
 inham/ende is tot aen Calis Malis gecomé.
 Es oock kennelijck / dat die van Carthago
 (welcke bande verdb-seplēde Cyries en Phoe-
 niciers gespozten zijn)grootte macht hebben-
 de te water/die zee bebaren hebbē/also Hanno
 van Calis booznoemt af te zepl gegae zijnde
 tot aende upterste eynden van Arabien geco-
 men is / hebbende boozby-gebarē de caep die
 nu genaemt wozt Bonzepei, (tschijnt dat het
 by den oude hier booz-tijden genaemt is ghe-
 weest Hesperion keras, de westelijckē hoet/dese
 zijt e gansche reyse ende de gestaltenisse des
 strants/en der eplandē heeft beschreven/ver-
 clarēde daerenboben/dat hē int eynde niet de
 zee onthrokē heeft/maer de schepen proibite.
 Datmen nu upt de boozsz. Arabische zee ofte
 in ham tot aē Indiē toe en d' Eplandē van de
 Indiaēsche zee/mitsgaders de Auream Chir-
 sonnesum, welcke gemeent wozt Japan te we-
 sen/ placht barē ten tijde doen de Romeynen
 flozerdē/ dat blijet genoeghsaem niet alleēlic
 upt de wech die Plinius beschrevē heeft/maer
 ooc upt d'ambassadē die bāde Indianē aē Au-
 gustum gefondē zijn gewzeest/en van Claudius
 upt het Eplant Taprobana, nu genoemt Suma-
 rra; item de historie van Traiani leven ende
 daden/ mitsgaders de Caerten die Ptole-
 meus heeft laten uptgaen. Hier beneffens
 ghetuyghe Strabo, dat de Schepen bande
 Coop-lieden van Alexandriën t zijnen tijde
 upt de Roope Zee niet alleenlyc naer de upt-
 terste palen van Nozenlant ordinaris plach-
 ten

ten te zeplen/ maer ooc naer Indien/ daer mē
 sulcx te bozen placht met wepnich schepen te
 doen. Hier van hadden die van Roomen seer
 groote rollen. Plinius boegt daer by/ datmen
 schutters plach opde schepē te nemē tegē de
 zeeoobers/ en dat in Indien alle ober de 25
 tonne schats jaerlicx bestzet werdē/ en waert
 datmen Arabien en de Seres daer by soude
 willen rekenen/ datter aldaer een Roomsche
 gelt 50 tonnen schats alle jaer uptghegeven
 werden. So duer/ segt Plinius, staen ons onse
 lekerhiz en onse vrouwē: segt ooc/ dat de wa-
 ren hondertmael dierder te Romen vercoft
 wierdē. Dese oude hystorie betuygen genoegh
 dat de Portugesē d'eerste niet geweest en zijn
 die de Indiaensche zee hebben bezept. Doch
 heeft de grootē Oreaen in alle hare gedeelten
 op die tijt doē sp die hebbē aengebange te va-
 ren/ ja ooc alijt bekent gheweest. Want de
 Mozen/ Arabiers/ Persen/ Indianen hebben
 de zee die haer aldernaest gheligen was/ be-
 kent gehabt. So lieghen sp dan/ als sp haer
 roemen die zee eerst ghebonden te hebben.
 Hoe dā/ soude pemant mogē seggē/ schijnt het
 so eē clepne sake te wesen/ dat de Portugesē de
 zevaert/ die nu so veel jarē verlatē is geweest
 eerst hebbē herbattet/ en (twelc niemant ont-
 kennē en can) den volkerē vā Europa onbe-
 kent/ eerst ghethoont hebben / niet sonder
 grooten arbeyt/ cost/ ende gebaer! Doozwaer
 hebbē sp daer toe gerracht/ dat sp tgene by hē
 alle gebondē was/ dooz hē/ allē anderē soude
 werdē gewesen/ wie isst. doch so dom en on-
 danckbaer

danckbaer/ die niet en bekent / datmen haer
 ober sulcx behoozt te dancken? Want sy sou-
 den daer mede den selven danck/die selve lof
 ende eere hebben inghelept / daer alle inuen-
 teurs van groote saken mede te vreden zyn
 gheweest/ te weten/ die niet haer eppen baet/
 maer des menschelijcken gheslachts beste
 hebben ghesocht. Waer heeft den Portugees
 ghewin vooz oogen ghehadt / so be hoozt hy
 te vreden te zyn niet sodanich proffijt/ als ten
 meesten deele vermengt is met de voozbaet
 ende eerst aenbangen van roophandel/ welc-
 ke ghemeenlijck zeer groot is. Ons is niet
 onbekent/ dat de eerste vopagien ende reysen
 somwylen proffjten ingebzacht hebben van
 veertich teghens een: soo dat daer vooz ghe-
 schiet is/ dat die natie/ die te voozen langhen
 rydt arm was gheweest/ haestelijck rijck ghe-
 worden is / niet sulck een statie ende vrecht/
 die qualijc in den genen opt gessen is geweest/
 die op de hoochste trap van alle voozspoedt
 ende welbaren vooz de fortune ghestelt zyn
 gheworden. Waer hebben sy daerom vooz-
 ghegaen/ op dat niemant hen soude moghen
 volghen/ soo en zynse niet eens danck weert/
 obermidts sy haer epgen baet hebben ghe-
 socht: Oock en connen sy vooz haer proffijt
 niet houden tghene sy anderen ontrecken.
 Want ten is niet seker/ dat by aldien de Por-
 tughesen daer niet ghevaren en hadden/ nie-
 mant aldaer soude ghevaren hebben. Want
 die tijden quamen al/ dan aen / in de welke/
 ghelijck meest alle consten/ alsoo oock de ges-
 legent:

teghentheden van landen ende zeen meer
 ende meer wierden ontdeckt. Oude exem-
 pelen die top te vozen verhaelt hebben/ soude
 de teghentwoozdighe lieden aengelocht ende
 wacker ghemaecht hebben: ende of schoon
 alles terstont niet en hadde ontdeckt gewo-
 den/ so soude nochtans alleynstiens de ruste/
 dooz 't zeplen bekent gewoode hebbē/dooz die
 d'een den anderen pers soude hebben ghe-
 leert. In summa daer soude inder daet ghe-
 schiet zyn gheweest/ 'tghene de Portughesen
 gheleert hebben dat wel moghelijck was te
 gheschieden/ dooz dien ooc andere volkeren
 niet min begheerich waren van coophandel
 ende bzoemden landen te versoeken/ als sp.
 Ten hadde den Venetianen diert alreede veel
 ghedeelten van Indien bekent waren/ niet
 swaer geweest de reste te ondersoeken. Der
 Fransche Wyttons onbeemoepde neerstich-
 heyt/ der Enghelschen stouticheyt/ soude soo
 ee sake niet onderlatē hebbē. De Hollanders
 hebben doozwaer saken aengetast daer min-
 der hope aen was. So en hebbē de Portuge-
 sen dan geen reden/ja geen schijn van billic-
 heyt diese woowenden conne. Want alle die
 ghene die daer sustineren datmen de zee on-
 der pemandis ghebidt wel onderwoerpen
 mach/ die schyben sulcks den ghenen toe/
 die de naeste pozen en de omleggende stran-
 den in haer ghewelt hebben. Nu en hebben
 de Portugesen in die groote streec des oebers
 ganisch niet datse mogen seggen haer eygen
 te wesen/ uptgenomen sekere cleyne pozen.
 Daer

Daer naer/ al waert schoon sake dat pement
macht ober de zee hadde/ die en soude noch/
tans van tgemeyn gebuyt niets niet mogē
ontrecken ofte vercoyten/ gelijc die van Ro-
men niemant hebbē mogē verbieden op den
strant van die van Romen alles te doen/wat
dooz recht der volckerē toegelatē is geweest.
Ende waert sake datmen het deser sake ver-
bieden mocht/ als by namē de visscherijē/ upt
oorsake datmē seggen mocht/ dat de zee daer
dooz ontbloomt wert van hare vischen; soo en
mach immers de nabigatie niet verboden
werden/dooz de welke de zee int minste niet
verhozt en wert. Waer toe dooz een seer sterc
argument strect/ tgene wy hier boozē na tge-
boelen der Doctozen hebben verhaelt/ dat
sels op 'tiant/(twelcke den volckeren en den
menschē in 'tparticulier tot hare eygendō ge-
geben is)geē dooztocht/ic segge van sodanich
dat sonder wapenē ende schade geschiet/ met
enigen rechte gewepgert wozt/ gelijck ge en
water upt de riviere. De reden hier van is
blijckelijc. Want overmits eender saken veel-
derlep gebuyt was tot der natueren/ schijnt
het/dat de mēschē die dingē onder dē anderē
alleenlijc hebben verdeelt/die niet wel bestaē
en connē sonder eygendō: daerētege datse die
in haer geheel hebbē gelaten/ doozwelcke de
heer sels enige schade lidē soude. So siemēt
van claerlic dat die gene die pement anders
verbieden te baren met gheen recht en con-
nen verdedicht ende boozghestaen werden/
overmits Vlpianus sels uptspreekt/ dat ober
sulcke

fulcke wel actie valt van injurie: andere oock
hebbē geoordeelt/dat den genen die sulcx ver-
boden wort/ toecomt actie van verhael zijner
schaden. So dat der Hollanders intentie ghe-
fundeert is op tghemeene recht / alsoo alle
menschen bekennen / dat een peder toegelate
is inde zee te vare / self sonder verlof daer toe
te braghen vanden Prince / twelcke doch die
Spaensche wetten alsoo uytzuckelijck in-
houden.

Rodericus
zuarius
Hisp. in co-
l. 1.
de vsu mar.

Dat sefte Capittel.

Dat de Zee ende 'recht om daer in te moghen
varen, den Portugesen niet toe en komt, van
weghen eenigher Pauslijcker gifte.

De gifte vandē Paus Alexander / die van
de Portugesen / de zee ende 'recht om
daer in te moghen zeplen haer alleen toe-
schrijvende / (alsoo sy verstecken zijn van
'recht der bindinghe) door haer tweede
reden by ghebracht can werden / werdt ghe-
noech ende ten vollen als ydel ende van
gheruer waerden ghehouden door tghene
hier voozen van ons is gheseyt. Want
de donatie en heeft gantsch gheen cracht
in saecken die buyten commercie ghe-
stelt zijn. Obermidts van de Zee ende
'recht om daer in te varen gheen mensche
epghen toesen can / so volcht / dat het
nochte

nochte banden Paus herft comen gheghe-
 ven/ nochte bande Portugesen comen ont-
 fangen ende ghenomen worden. Daer nae/
 also hier vozen gesept is na' oordeel van alle
 verstandigē ende die gesont van oordeel zjn/
 dat den Paus geen tydelijck Heer ofte mee-
 ster der zees en is. Hoe wel/ al waert schoon
 sake dat sulcks schoon toegelaten wiert/ soo
 en hadde hy t'recht dat den Priesterdomme
 ofte Pauselijcke staet epgē is/ tot gheen Ko-
 ninck ofte Volck comen oberghen. Ghe-
 lijck den Keyser niet en bermach de Provin-
 tien des rijcs ofte hem toeepgenen/ ofte naer
 zjn belieben verschencken. Dat en sal im-
 mers niemant lochenē/ die eenige schaem-
 te heeft/ dat also t'recht om van tydelijcke
 saken te disponeren van niemant den
 Paus toegelaten werdt/ ten zy moghelijck
 hooz soo beel den noot van geestelijcke saken
 sulcks berepcht/ ende dat die dinghen daer
 wy nu van spreken/ te weten/ de Zee ende
 t'recht om daer in te zeplen/ nergens anders
 toe en strecken dan tot profijt ende ghetwin-
 ende niet eenige Godsdienstichept: dat daer
 wy volcht/ dat den Paus geen macht ober
 dese saecken en heeft gehad. Ja de Princen
 sels/ dat is de wereltliche ende tydelijcke Hee-
 ren/ konnen niemant op eenigher wijsē de
 navigatie verbieden/ alsoo alle t'recht dat sy
 in de zee hebben/ niet bozder en streckt als tot
 justitirie ende bescherminghe. Oock is dit
 by allen wel bekent/ dat des Paus macht en
 onthoort niet en streckt om pet te doen
 twelcke

welcke teghens de wet der natueren stryden-
de is. Nu strydt het immers teghens de wet
der natueren/ dat permandt de zee ofte tghes-
bruyck desselven voor hem eppen houde/ ge-
lyck hier vozen ten vollen bewesen is. Epnt-
lyck alsoo den Paus niemant sijn recht ont-
nemen en can/ hoe salmen connen verschoo-
nen ende verbedigen/ dat hy soo veel ontal-
like volckerē sonder haer schult/ ongehoort/
ende ongewesen/ heeft willen met een woort
uptslypten van sulcken recht/ dat haer niet
min toe ett quam als de Spangiaerden selfe.
So moetmen dan seggen/ ofte dat sulck eent
uptspræet gantsch crachteloos ende van gee-
tier waerden is gheweest/ ofte/ (twelck ghe-
looslijcker is) dat den Paus voort heeft ghe-
hadt de oneenicheden ende twistē der Casti-
lianen ende Portugesen te dempen/ende niet
na der volckeren recht te vercozten.

Het sevenste Capittel.

Dat de zee, ofte r'recht om daer door te zeylen,
den Portughesen niet toe en comt, uyt name
van eenighe præscriptie ofte langhduerighe
ghewoonte.

TLaetste argument datse gebuycken tot
boozstant van hare ongherechtigheyt/
is ghelegen in præscriptie ofte boozwendin-
ghe van oude costumie. Hier toe nemende
de Portughesen oock hare toeblycht: doch de
sekerre

sekerre ende vaste redden van gherechtichep de
ontrecht ende onthweldicht hen beyde dese
argumenten. Want præscriptie spruyt upt
het recht der Romeynen: soo datse gheen
plaets hebben en can onder de Coninghen/
ofte onder de byge volckeren / heel min daer
recht der naturen ofte der volkeren / twel-
ke stercker is als de Romeynsche rechten / de
selve wederstaet. Sels ooc wort de præscriptie
al hier dooz de Romeynsche Wetten beledt.
Want het verboden is / dat die dinghen die-
men onder zijne goederen niet reekenen en
mach/daer naer die men niet besitten/ofte in
forme van bezidt hebben mach/ende welker
verbreemdinghe ende alienatie verboden is/
niet en connen by vsucapio ofte præscriptie
vercreghen werden. Nu worden alle dese
dinghen wel met waerhepdt gheseyt vande
Zee ende des zees ghebruyck. Ende alsoo
de publijcke saecken / dat is / die eenich volck
toecomen / dooz bezidt van tijdt niet vercre-
ghen en connen werden / t'zy om de naturee
der saecken selfs: t'zy om de privilegien der
gheener daermen sulcke præscriptie tegheng
soude willen ghebruycken/hoe heel billijcker
heeft men t'gheheele menschelijcke gheslacht
sulcken weldaet in gemeene saecken behoo-
ren te vergunnen / als eenighe natie? Ende
dit is t'ghene Papinianus oock in schryfte na-
ghelaten heeft / te weten / dat præscriptie van
langh besidt om plaetsen die dooz recht der
volckeren ghenteyn zijn te vercreghen / niet
en plegghen vergunt te werden: ende gheeft
daer

daer van een exempel in het strandt / wiens
 deel dooz seker ghebouwt dat daer op gesedt
 was/was gheoccupeert: want/ segt hy/ by al
 dien t'selbe afghebzoken zijnde / pemant an-
 ders op de selbe plaets een nieuw huyg bou-
 de/ soo en mach daer teghen gheen excep-
 tie ghesedt werden: twelcke hy oock daer
 naer verclaert dooz t'exempel van een pu-
 blyche sake:want/so pemant in een aflepdin-
 ge van sekere Tribier ghevischt hebbende/ ee-
 nen anderen soude willen verbieden t'selbe
 te doen/ naer dat hy tselbe dooz eenighen tijt
 naerghelaten hadde: so seght hy / dat hy sulcx
 niet en vermach te doen. Soo blyckt dan/
 dat Angelus ende die met Angelo uptgespro-
 ken hebben / dat de Venetianen ende de
 Genubopsen dooz præscriptie eenich recht
 hebben connen vercrijghen over den inham
 des zees die recht dooz haer strant ghelegghen
 is / grootelicks voozwaer de Rechts-geleer-
 den: twelcke voozwaer den Rechts-geleer-
 den maer al te ghemeen is / soo wanneer
 sy de autozithet van haer heplighe professie
 niet en ghebzupcken tot voozstandt van re-
 den ende wetten / maer van t wel-behagghen
 der groote ende machtighe. Want tghene
 Marcianus gheantwoorde heeft / alsoo wy
 hier vooz zijne antwoorde hebben ver-
 haelt / in dien het wel verghelcecken
 werdt met de woorden Papinian; en can
 gheen ander upt-legginghe roclaten / van de
 gene / die hier voozrijben van Ioannes en van
 Bartolus is geapprobeert en noch hebdesdaegs

van alle gheleerde aen-ghe-nomen wert / te
 loeten / dat het recht van verbiedē sich so ver-
 de strecken sal als de occupatie duert / en niet
 daerse ophoudt : want een-mael verlaeten
 zijnde / isse van gheener waerden / al waert
 schoon datse dupsent Jaer vervolghens had-
 de gheduert / ghelijck sulchs Castrensis aenge-
 merckt heeft. Ende of schoon Marrianus
 dat hadde ghewilt / (twelcke men nochtans
 niet dencken moet dat hy hebbe ghemeent)
 dat ter plaetsen daer occupatie toe-ghelaten
 wort / aldaer oock præscriptie plaets hebben
 mach / nochtans was het absurd ende sonder
 reden / t'ghene geseyt was van een rebier die
 de ghemeente toebehoort / te willen dupden
 op de Zee / die allen menschen ghemeent is :
 ende t'ghene van afspdinghe der Gebieren
 geseyt was / te willen dupdē op eenen inham
 van de Zee / also dese præscriptie , t'ghebruyck
 twelck dooz recht der volckeren ghemeen is
 beletten soude ; daer d'andere daerenteghen
 t'ghebruyck der ghemeente niet seer schaden
 en can. T'ander Argument van Angelus
 t'welck hy neemt van de afspdinghe der wa-
 teren wort ten rechte / ghelijck Castrensis sulcx
 bewijst / verworpen / als ter saken niet dienen-
 de. So is het van niet waer / dat sulck een
 præscriptie ghebozen wort op sulck een tijdt /
 wiens begin aller dinghen Memorie vooz-
 gaet. Want daer de Wrt alle Præscriptie
 t'eenmael wech neemt / daer en wordt dese
 tijdt self niet toeghelaten : dat is / ghelijck Fe-
 lius spze echt / als de sake in haer selven niet
 en

en can werden gheprescribeert / soo en canse
 dooz den tijdt niet soodanich werden datse
 præscriptie onder-wozpen is. Dit bekende
 Baldus wel waerachtich te wesen: dan seghet/
 dat ebéwel de meeninge van Angelus op sul-
 ker voeghen aenghenomen is / obermidts
 den tijdt die bupten alle memorie is ghestelt/
 ghehouden wert soo veel te vermoghen als
 een privilegie / alsoo upt sulcken tijdt ghepre-
 sumeert wordet / dat de sake geheel rechtvaer-
 dich is. Hier upt blijet / datse niet anders en
 hebben gheboelt / dan of t' ghebeurde / dat een
 deel der Republijcke / als namentlyck van
 t' Roomsche Rijk booz alle heughenisse ende
 memorie van menschen eenighe saecke alsoo
 beseten hadde / datmen de selbe behoorde
 præscriptie te verleenen in sulcken schijne / als
 of des Princen toestemminghe ende toelae-
 tinge te vozen daer by hadde gegaen. Daer-
 om / alsoo niemant meester ende Heer is des
 gantschen menschelijcken gheslachts / die ee-
 nigen mensche ofte volcke sulcken recht te-
 gens alle menschen hadde connen verleene /
 soo volcht / dat sulck een reden en schijn wech
 ghenomen zijnde / de præscriptie self ghedoo-
 det ende te niere ghemaect wert. Ende also
 en can de langheyt van tijden tussché Conin-
 gen ende byse volckeren niet baten / selfs ooc
 nae haer eppen geboden. T' is ooc van gee-
 ner waerden tghete Angelus gheleert haests
 dat al ist schoon dat de præscriptie niet en can
 profiteré wt de Heerschappije self / men noch
 tans den gené die in besit is behoort exceptie

d. l. vlt.

Rod. Suari-
us d. conf.
2. 4.

te verleenen. Want Papinianus ontkent wel
met uptgedruete woorden/ datmen hen geen
exceptie behoort te gheben: ende en heeft ooc
anders niet connen geboelen/ oecmits t'sp-
nen tijde præscriptie niet anders en was als
exceptie. Soo is het dan waer t'gheene de
Spaensche wetten oock upt druken / dat in
die saecken die t'ghemeene ghebruyck der
mensen zijn vergunt / in gheender manie-
ren eenighe præscriptie boortgaen mach: van
welck seggen oock onder anderen dese reden
ghegheben mach werden / dat die een ghe-
meene saecke ghebruyckt / schijnt de selve
niet anders als boort ghemeen te ghebruy-
cken / ende niet als epghe / ende oec sulcks
niet meer en vermach te prescribereen / als
eenen fructuaris vermach die eenighe saecke
qualijck beseten heeft. Oock is dese twee-
de reden niet te verachten / dat in soodani-
ghe præscriptie bande welke gheen memo-
rie van tijdt en is/ hoewel eenighen tijtel en-
de goede trouwe werden ghepresumeert/
nochtans / by aldien het met der daet blijft/
datmen geen tijtel verleenen en mach / ende
datter oec sulcks een quaede trouwe onder
schijnt/ welke onder een volc als onder een
lichaem schijnt geduerich te wesen/ so verbaet
de præscriptie, om tweederley gebreken wille.
De derde reden is dese: om dat dese sake be-
staet in loutere faculteet/ welke (gelijck hier
naer bewesen sal werden) niet en can werden
gheprescribeert. Dan daer en soude gheen
eynde wesen van spitsinnighe reden. Daer
zjnder

Facin. l. 8.
cap. 28.

zjnder gheueest/ die de costupme ende usan-
 tie in dese materie hebben verschepden van-
 de prescriptie, op datse van die versteerken
 zjnde/ haer toeblycht tot desen souden mo-
 ghen nemen. Doch condersehept datse hier
 stellen is gantsch geckelijck: zy segghen/ dat
 upt prescriptie trecht van eenen/ hem afghe-
 nomen zjnde/ eenen anderen werdt toeghe-
 boecht; Maer als eenich recht pemant alsoo
 gheappliciert ende toegeboecht wozt/ dat het
 eenen anderen niet ontrocken en wozt/ dan
 seggen sy dat het een costupme ofte gebzupck
 ghenaeamt wozt. Ghelijck of trecht van
 varen ofte zeplen twelcke in tghemeen allen
 toetomt/ als t'zelbe met uytstuptinghe van
 anderen van eenen alleen wert geusurpeert/
 niet nootsaekelijc allen anderē soude moe-
 ten ontgaē; booz so veel de selbe pemant alleē
 toegheboegt wert. Tot dese dolinghe heb-
 ben de woorden Pauli occasie ghegheben
 niet wel ghenomen ende uytghelept zjn-
 de: welcke spreekende van t'recht vande
 zee dat pemandt toetomt/ heeft Accursius
 ghesepdt zulcks wel te connen gheschieden
 dooz Privilegie ofte ghebzupck: twelck by
 hanghsel gheboecht upt den text van den
 Rechtsgeleerden Paulus/ daer het geensins
 toe en behoort/ meer schijnt t'wert te zjn vā
 eenen quaden en onsekeren Waersegger als
 van eenē goedē uytlegger des wets. De mee-
 ninghe Pauli hebbē wy hier bozē verclaert. En
 waert datse alleenlic de woorden Vlpiani die
 daer recht boozen gaen wat bedacht haddē sy

souden by wat anders seggen. Want hy bes-
kent/ dat het wel gebuyckelijck is dat ick pe-
mant verbiedē sal booz mijn huys te vissche/
maer dat sulcks in gheen rechten ghesun-
deert is/ ende datmen daerom den genen die
verboden wert niet wepgheren en mach ac-
tie van injurie ober sulcks teghens my aen
te nemen. Soo veracht hy dan ende bes-
strast dese manier/ ende noemise Vsurparie,
ghelijck oock onder de Christene Leeraers
eselve doet Ambrosius. Ende wel niet rechte.
Want wat isser claerder/ dan dat sulck een
gebuyck booz onwettelijck ghehouden wert/
die reghel-recht ghesteldt is teghens t'recht
der natueren ende der volckeren? Want t'ge-
buyck is een specie van t'ghestelde ofte t'in-
ghevoerde recht/ t'welck de eeuwighē ende
alijdt blijvende wet niet en can te niere ma-
ken. Nu is dit een eeuwighē wet/ dat de zee
booz allen Menschen ghemeen is booz soo
veel t'ghebuyck des selven aengaet. Wat
hy dan gheseydt hebben van de praescriptie,
dat ghelt oock inde costume ofte gebuyck.
Soo permant de meeninghe der ghener die
anders hier van gheschreven hebben ober-
weeght/ die en sal niet anders bebinden/ dan
dat costume vergeleken wert by privilegie.
Nu en heeft niemant macht/ om permant
privilegie te verleenen teghens t'gheheele
menschelijcke geslacht. Daerom so en heeft
oock dit ghebuyck gheen macht tusschen
twee diversche Republiken. Doch dese ge-
heele questie heeft Vasquius zeer nederstelijck
ghetrac-

ghetracteert/ Vasquins seggh 'ich de eere van Spangien/ die in 'tondersoecken van alle rechten seer subtyl/ ende in 'cleeren ende verclaren seer byp is gheweest. Dese van bebesicht met veelderlep auteuren/ dat publycke plaetsen ende die dooz t'recht der volkeren ghemeen zyn/ niet en moghen geprescribeert worden. Daer naer voegt hy daer by d'exceptien die van Angelus ende andere verstaert zyn/ welke wy hier bozen hebben verhaelt. Ende also hy sich begeben sal om dese saken te examineren ende te ondersoecken/ soo oozbeelt hy wel/ dat de waerheyt van dese saken hanght aen 'trechte verstandt van trecht der naturen en der volkeren. Want also trecht der naturen spruyt wt de hooystienicheyt Godes/ soo seggh hy/ dat tselbe onberanderlyck is. Seggh oock/ dat trecht der Volkeren twelckhe primæum, dat is aenghebozen ende eerste ewich ghenaeint woordt/ als wesende bescheyden van trecht der Volkeren dat daer naer opghetomen ende inghestelt is gheworden/ niet anders en is als een ghedeelte van trecht der naturen. Want soo daer eenighe ghebypcken zyn/ die daer scrijben teghentrecht der volkeren der eerster eeuwte/ dese/ seggh hy/ en zyn niet menschelijck/ maer beestelijck: gheen wetten ende usantien/ maer herderben ende abypsen. Daerom hebben se in ghener tijden kunnen geprescribeert/ met gheen ingheboerde Wetten ghjustificeert/ dooz gheen medestemminghe der volkeren/ ende langhe oeffeninghe versterckt wordens

t'welcke hy met seckerere exempelen/ ende de
 ghetuyghenisse vanden Spaenschen Theo-
 logus Alphonfus Castrensis bewijst: seggende
 aldus. Hier uyt blijktt, hoe suspect dat de
 meeninghe der ghenen zy, die vvy hier vooren
 hebben verhaelt, die daer meenen, dat de Genu-
 voyfen ofte Venetiané macht hebbē om sonder
 yemant onghlijck aen te doen, anderen te ver-
 bidden door den Golfo ofte ghedeelte haeres
 zees te varen, ghelijck of sy de zeen self hadden
 ghepræscribeert, t'welcke niet alleenlijck tegens
 de wetten is, maer oock teghens trecht der na-
 tueren ende t'eerste recht der volckeren, twel-
 ke wy gheseydt hebben gheensins verandert te
 connen werden. Dat het tegens sulcken recht
 is, blijktt daer uyt, overmits niet alleenlijck de
 zeen met sulck een recht in t'begin ghemeen
 waren, maer oock alle andere onroerende goe-
 deren. Ende hoewel men van sulck een recht
 ten deele afgescheyden is, te weten, voor so veel
 de heerschappije ende t'eyghendom der landen
 aengaet, welcke heerschappije in t'beghinghe-
 meyn zijnde door trecht der natueren, daer nae
 onderscheyden ende verdeelt is geworden, ende
 van die ghemeenschap afghesondert: nochtans is
 het geheel anders geweest en is noch inde heer-
 schappije van de zee, twelcke van den beginne
 des Werelts of tot desen huydighen daghe toe is
 geweest, is, en blijft alrijt ghemeen, en in geenen
 deele verandert, gelijc sulcx kennelijck is, Ende
 hoewel ick menichmael verstaen hebbe, dat in
 dese opinie seer groote twist gheresen is vande
 Portugesen, seggende dat haren Coninck door
 præscriptie

præscriptie ingenomē heeft de navigatie vande Oost-Indische zee en van den grooten Oceaen, inder voegen datse meenē dat geen andere volckeren die zee beseylen en mogen, Ia dat de ghe-meenen hoop onser Spaignaerden self in dat gevoelen schijnt te wesen, dat andere menschen niet en vermoghen door die groote ende onbegrijpelijcke zee met de Kusten ende landen van Indien te varen, die onse seer vermogende Coningen haer hebben onderworpen ende dienstbaer ghemaect, behalven den Spaignaerden alleen, ghelijck of sy t' selve recht hadden ghepræscribeert: nochtans zijn aller deser luyden opinien niet min sinneloos ende sonder verstandt, als der gener die beroerende de Genuvoysen en de Venetianen inden selfden droom pleghen te zijn. Ende dat dese opinien raef kallen, dat blijft claerlijck daer uyt, dat geen van dese natie vermach te prescriberen teghens haerselven, dat is, de Venetianen niet teghens haer selven, nochte de Genuvoysen teghens haer selven, nochte t' Coninckrijck van Spangien teghens hemselven, ofte t' Coninckrijck van Portugal teghens hem selven. Want daer moet altijd onderscheyt wesen tusschen den ghenen die daer doct, ende die daer lijdt. Teghens andere natien vermoghense veel min te præscriberen, overmidts trecht van præscriptie louter civyl is, ghelijck hier vooren vvyt ende breedt bewesen is. Soo houdt dan sulcken recht op alffer ghehandelt wordt tusschen de Princen ende Volckern die Souverayn zijn, ende in tijdelijcke saecken niemant boven haer

haer en kennē. Want de civile rechten van elck landt die doch gheheel civijl zyn, die en comen voor so veel andere volckeren, natien, jae oock particuliere menschē niet meer in consideratie, dan offer gheen sulc recht in der daet en waer, oec noyt geweest en hadde: dan men moet syn toevlucht nemen tot het ghemeene recht der volckeren, twelcke vanden beginne also was, ofte tot het ghene dat daer naer inghestelt is, ende dat moet men alsdan gebruycken. Nu is set kennelijck, dat sulck een præscriptie ende usurpatie vande Zee noyt toeghelaten en is gheweest. Want selfs hedens-daechs is tgebruyck der watern niet min ghemeyn, als het was vanden beginne des werelts. Soo en heeft dan gheen mensch eenich recht over de zeen ende waterē, Ia en can oock gheen recht daer over hebben, dan alleenlijck voor soo veel t'ghemeene gebruyck aengaet. Daer naer is het ghebodt van t'recht soo natuerlijck als Godlijck, dat, Al wat ghy niet en wilt datmen u doe, dat ghy tselve anderen niet doen en sult. Daerom, alsoo de navigatie niemant schadelijck wesen en can, dan den genen diese self met sulck een gevaer doet, soo is het billijck, dat niemant sulcks en werde verhindert, op dat in een zaecke die van haer natuere vry, ende hem niet schadelijck en is, de vryheyt der gener die varen willen niet belet en werde, tegens tvoor verhaelde ghebodt ende regel: voornemelijck, dewijle alle dinghen verstaen werden toegelaten te werden die niet expresselijck verboden en zijn. Daer en-boven, soude het niet alleenlijck tegens t'recht der natueren

tueren wesen sulck een navigatie te willen ver-
 bieden, maer wy zyn oock ghehouden tcontra-
 rie te doen, dat is, den ghenen wel te doen dien
 wy kunnen, als wy sulcks sonder onse schaede
 kunnen doen. **Ende nae dat hy t'selve met
 beel autoriteiten so Godlycke als mensche-
 lycke hadde bevesticht/ so voeght hy t'erfont
 daer hy /** Wt den voor-gaenden is oock blycke-
 lijck, dat t'gevoelen Ioannis Fabri, Angeli, en Fran-
 cisci Baldi hier voren verhaelt, supect is: die daer
 meenen, dat de plaetsen die ghemeen zyn door
 t'recht der volckeren, hoewel sy niet en connen
 vercreghen werden door praescriptie, moghen
 nochtans vercreghen worden door ghebruyck
 ende usantie: twelcke gheheel valsch is: ende is
 die leere gheheel blindt ende duyfter, sonder
 licht van reden, stellende wet voor woor-
 den ende niet voor saken. Want inde exempe-
 len vande Spaignaerden, Portugesen, Venetia-
 nen, Genevoysen ende andere, is kennelijck, dat
 sulck een recht van sloopvaert te ghebruycken
 ende anderen van tselve te verbieden niet meer
 en mach vercreghen werden door ghewoonte,
 als door praescriptie. Want in beyde saecken
 (ghelijck sulcks blyckt) ghelt een reden. Ende
 overmits t'selve door de rechten ende reden
 hier voren verhaelt soude reghens de natuer-
 lijcke billichheit strijden, ende gheen profijt in-
 brengghen, maer alleenlijck quetsinghe, soo
 en connen sulcke saken met gheen uyt gedruc-
 te wet ingevoert worden, noch oock met gheen
 swijgende wet, ghelijck als de ghewoonte is,
 Ende tselve en soude met langheydt van tijden

van

niet gejustificeert werden, maer soude veel meēt van dage tot dage ongerechtigher en schadelicker worden. Hier naer bewyft hy/ gelijc upt de eerste occupatie der landē/den volcke wel toeromen kan 'trecht van jagen/ dat also ooc dē selven toecome 'trecht om in zijne rivier te visschen; ende na dat de selve saken eenmael bande oude gemeenschap afghesondert zijn/ so datse een particuliere applicatie toelaten/ datse alsdan dooz prescriptie des tijts die buyten alle heughenisse en memozie is als dooz een stilswijgende toelatinghe des volcks wel ran berregeen worden. En dat sulcx wel dooz prescriptie geschieden kan/ ende niet dooz costume ofte gewoonte/ overmits de conditie des ghenen die daer berrijcht alleen beter wort/ende der anderē erger. Ende na dat hy dize sake verhaelt hadde/die van nooden zijn/ op dat het eyghen recht om in een rivier te visschen/ mach werden gheprescribeert/ soo boeght hy daer by/ Maer wat sullen wy vande zee seggen? Want wat meer is, so en souden dese drie dingē by dē anderē gevoecht niet genoegh conaē wesen om eenich recht te vercrijgen. De reden waerom, so vande zee aen d'eenzijde, als vande aerde en de rivieren aen d'ander zijde, is, Overmits t'eerste recht der volckeren in dat cas ghelijck hier voortijden alsoo noch hedensdaegs ende altijts, soo wel aengaende 'tvischen, als de navigatie, in zijn gheheel ghebleven is, ende noyt ghescheyden is van de ghemeynschap der menschen, ofte yemandt toegheeyghent. Maer aengaende d'andere ghelegentheyt, te weten, in

d'aerde

d'aerde ende de rivieren is het veel anders, ghelijck wy bewesen hebben. Maer waerom heeft het naervolghende ofte tweede recht der volkeren ghelijck het dese scheidynghe ghemaect heeft, ten aensien van die landen ende Rivieren, de selve niet ghemaectt inde Zee? Antwoort, Overmidts het oorboor was dat sulcks daer in gheschieden soude, ende hier in niet. Want het kennelijck is, by aldien daer veel bestaen te jaghen ende te visschen op t'lant ende inde rivieren, dat wel haestelic t'bosch ontbloet sal worden van wilt, ende de rivieren van visschen: twelcke inde zee niet gheschieden en can. Item, de navigatie door de rivieren kan wel leechlick verergert, ende belettet worden door ghebouw; twelcke inde Zee niet gheschieden en kan. Item, de Rivier kan wel door afleydinghen verdroocht werden, maer de Zee niet. Soo en ist gheen ghelijcke saecke van dese beyden. Hier teghens mach niet voortghebracht werden, tghene wy hier vooren hebben gheseyt, dat tgebruyck der Wateren, Fonteynen en Rivieren gemeyn is. Want dat wort verstaen, voor soo veel aengaet het drincken wt de rivier, ende diergheijcke saken die den genen die tgebiet ofte recht heeft over de rivier ofte gantsch niet en schaden ofte seer weynich schade. Want op seer cleyne saken en wert niet gelet. Tot versterckinge van ons gevoelen dient, dat onrechtvaardige sakē nimmermeer en wordē geprescribeert: daerom wort ooc eē onrechtvaardige weē nimmermeer gheprescribeert ofte ghejustificeert. **Ende coets daer op:** Die dinghen die door

door dispositie des wets niet en connen ghepre-
 scribeert werden, die en kunnen door gheen
 tijdt, ja self van duyfent Iaren niet werden ghe-
 prescribeert. Dit bebesticht hy met ontal-
 lijke ghetupghenissen der Doctoren. Soo
 dat een peder hier upt sien can/ dat gheen
 usurpatie van tijdt/ hoe langh doech de selve
 soude moghen wesen/ helpen en mach tot
 onderschepplinghe ende ontreckinghe van
 rgheene dat gheen ghemeen ghebruyt heeft.
 Waer toe oock bygheboeght moet werden/
 dat d'autoziteyt der ghener die hier teghens
 ghevoelen/ niet en dient tot dese onse questie.
 Want sy spreken vande Mediterraensche of-
 te Midderlandtsche Zee/ maer wy sprecken
 vanden Oceaen: sy sprecken van eenen in-
 ham/ wy vande onbepaelde zee/ die seer veel
 bereschelen inde manieren van te mogen oc-
 cupieren. Ende die gheene dien sy de pre-
 scriptie vergunnen/ die besitten de Stranden
 die de zee geraecken/ als zijnde Venetianen
 ende Genueysen/ twelcke in allen ghevalle
 op de Dozughesen in dese materie niet en
 past/ ghelijck hier vozen bewesen is. Ja al
 waert schoon dat den tijt yet in dese saecken
 die publijck zijn ende t'Volck toe-behooren
 yet vermocht/ nochtans soo ontbrecken
 der ekenwel andere saecken die daer toe be-
 hooren. Want ten eersten leerense alle ghe-
 lijck/ dat die ghene die sulck een handel pre-
 scribeert / de selve hebbe ghehanteert ende
 gheoeffent niet alleen een seckeren lan-
 ghen tijdt/ maer voech een tijdt die alle me-
 mozie

niemant albaer de selve handelinghe hebbe
 ghedaen / dan met toelatinghe van de selve/
 ofte anders heymelijck. Doozt / dat hy an-
 deren die de selve hebben willen ghebruy-
 ken / sulchs heeft verboden / met voozwoeren
 ende verbzach der ghener die sulchs aen-
 gingh. Want hoewel hy 't altydt hadde ghe-
 pleecht / ende eenighen anderen die sulchs
 hadden willen pleghen / verboden hadde/
 doch niet alleen / so en soude sulchs nochtans
 niet ghenoech wesen naer de meyninghe der
 Doctozen / obermidis eenighen sulchs ver-
 boden was / ende anderen sulcx vry ende vrans
 hadden ghepleecht. Doch is blyckelijck / dat
 alle dese saken hy een moeten comen / eens-
 deels om dat de wet self sulcke prescriptie
 van publijcke saken tegen is / anders deels / op
 dat die gene die prescribeert / schijnt zyn ey-
 ghen ende niet tghemeyne recht ghebruycke
 te hebben / ende eselve noch onophoudentlic /
 dat is / sonder opschortinghe van besit. Als
 men nu den tijdt verespcht / waer van gheest
 memozie oberich en is / soo en is het niet ge-
 noech ghelijck de beste uplegghers der wet-
 ten sulcx verclaren / datmen bewijse een ghe-
 duerighen loop van hondert jaren / maer het
 moet oock bekent zyn / dat tgherucht der
 voozouderen daer van tot ons toe afgedaelt
 is / soo datter niemant anders oberich en zy /
 die anders ghesien en heeft. De Portugesen
 hebben eerstelijck onder den Coninck Joa-
 nes dooz occasie vande Africaensche saken /
 begonst de vordere ghelegghentheden van

den Oceaen te ondersoekken / in tjaer onsz
 Heeren 1477. Twintich jaren daer naer/
 hebben sy de caep van Bon esperansa voorz
 ghebaren onder den Coninck Emanuel: daer
 naer zynse ghecomen te Malacca ende de vor-
 dere Eplanden / tot de welcke de Hollan-
 ders hebben beghonst te vaeren inden Jaer
 1595. twelcke byten alle t wiffel gheschiedt
 is binnen de hondert Jaeren. Daerentus-
 schen hebben oock andere door usurpatie be-
 let der Portugesen praescriptie. De Casti-
 lianen hebben al inden jaeren 1519. t besit
 des zees ontrent de Moluccen in twiffel
 gheroeppen. Oock hebben de Fransopsen
 ende Enghelschen niet heymelick / maer
 met openbaere cracht soo verde deurghe-
 broken. Daer beneffens / hebben oock de
 Inwoonders bande naest-gheleghene Lan-
 den van Africa ende Asia eenich deel bande
 Zee met visschen ende seplen altydt ghe-
 buzcht / ende en zyn daer in noot bande
 Portugesen belet ofte verhindert. Laet ons
 dan voor vast ende secker besluyten / dat
 de Portugesen gheen recht en hebben eeni-
 ghe Natie te verbieden / den Oceaen met
 schepen ende seplen tot Indien toe te mogen
 ghebzupcken.

Het achtste Capittel.

Dat de koophandel onder alle Natien vry is
 door t recht der volckeren.

Baldien de Portughesen segghen/ dat se
 seker eppen recht hebben om met de In-
 dianen te traffyqueren/ men sal hem bynaer
 met de selve redenen wederlegghen. Laet
 ons die coztelijck verhalen ende accommo-
 deren ofte tot der saken toepghenen. Dooz
 'recht der volckeren is het ingheboert/ dat
 allen menschen onder den anderen by soude
 roophandel bybben / ende dat sulchs hem
 van niemant soude connen ontnomen wer-
 den. Ende gelijc sulcx naer de inboeringe en
 verbeelinge van heerschappghen terstont noo-
 dich is geweest/ also schijnt het dat een ander
 beginsel heeft. Aristoteles segt seer scherpsit-
 nelijc/ dat dooz negotië en verwisselingen ge-
 boet en verbult woort tghene de natuer ont-
 byrect/ op dat allē mensche beguamelic mach
 werden voldoen. Soo moet het dan gemeent
 zijn dooz 'recht der volckeren/ en dat niet al-
 leenlic privati ve/ maer noch positibe. In die
 saken die op gener wijsen den rechte der volc-
 keren toebehooren/ die connē wel verandert
 wordē/ maer die op deser wijsen daer toe hoo-
 rich zijn/ die en connē niet werden verandert.
 Wat dit zy/ salmen aldus alderbest verstaen.
 De natuer hadde alle saken allen menschen
 ghegheven. Van alsoo de menschen dooz
 vershil van plaetsen belettet wierden datse
 veel dinghen niet ghebruycken en konden/
 obermits alle dinghen (alsoo hier booren is
 geseyt) niet oberbal en waffen/ is het oberfet-
 ten noodich geweest. En nochtans en hadde
 terstont de verwisselinghe geen plaets/maer

1. Polit. c. 9.

Pompon.
Mcl. l. 3. c. 5.

elck een ghebuyete naer zyn belieben egene
 by by eenen anderen ghebonden hadde: op
 welker wyse men seght/ dat hier booztyden
 de Seres (volkeren wesende van Indien)
 hare waren inde bosschagien ende woestynē
 latende/ hare koophandel ende commercien
 dzeben uyt consciencie ende recht van reli-
 gie sonder den anderen te vercozen. Maer
 alsoo de roerende saken dooz noordzyft ende
 gebzet der menschen daer na eygen ghewoz-
 den waren/ is de verwisselinghe ofte man-
 gelinge gebonden/ waer dooz egene pemant
 onbezack/ verbult wiert uyt tghene eenen
 anderen overschoot. Alsoo bewijst Plinius
 uyt Homero, dat commercien/ ten aenstene
 vande spijswaren ofte lijfsocht eerst gebondē
 zyn. Maer als de onroerende goederen
 oock begonsten onder seckere Heeren ver-
 deelt te werden/ soo is gheschiet/ dat de com-
 mercie ofte gemeenschap ober al ophouden-
 de/ de commercien terstondi niet alleenlijck
 onder den menschen verde vanden anderen
 gheleghen/ maer oock onder den ghenen die
 heel na by den anderen waren ghestelt/ noo-
 dich geworden zyn. En op dat sulcx te bequa-
 melijcker zyn booztgang soude hebben/ is de
 penning eerst gebonden en dooz wertē inge-
 stelt/ welke by den Latijnē Numus genaemt
 wert/ wesende een woort dat syn oorspronck
 heeft van 't Griexē nomos, dat is/wet. Soo is
 van de reden ende oorsake van alle contrac-
 ten/ te weten/ de verwisselinghe/ uyt der na-
 turen: doch eenighe eygene manieren daer
 van

ban ende den prijs die dooz den penningh bereffent werdt/ die is upt instellinghe der menschen; welcke de oude Rechtsghelerde niet pertinentelijck genoech en hebben onderschepden. Doch sp bekennen alle gheelijck/ dat den epghendom der saecken/ ende sonderlinghe van roerende goederen spruyt upt het eerste recht der volkeren/ ende van gheelijcke doch alle contracten/ tot den welcken gheen prijs by gheboecht en wert. De Philosophen segghen datter twee specten ofte soozten zjn van oversettinge/ te weren/ traffijcque ende winckelneringhe. Traffijcque gheschiet onder volkeren die van den anderen verde gheleghen zjn/ ende is upt der natueren eerst gheweest; werdt doch van Platone dooz soodanich ghestelt. Van de winckelneringhe bestaet onder de Burgeren ende Bueren. Den selven Aristoteles maecht de traffijcque wederom tweederley/ alsoo d'een bestaet ter Zee in coopbaerdij/ d'ander gheschiet te Lande dooz waghenszacht. Nu wordt altijd de winckelneringhe ende penning-waerdij niet soo eerlijck gehouden als de traffijcque/ ende die ghene die te lande bestaet niet soo waerdich/ als de ghene die ter zee gheschiet/ obernidts dese vele menschen niet grooten hoopen deel toeboert. Soo dat Vlpianus daerom seght/ dat de oeffeninghe van Schepen een Hoofstuk is in der Republijcke; ende dat de Winckeliers niet wel soo noodich en zjn/ als de Traffijckanten/ obernidts de dese

Cic. l. offic.

gantsch uyt der natueren noodich zyn. Aristoteles. Die oversettinghe van alle saecken is vanden beginne gesproten uyt 'tgene dat der natueren ghelijck is, also de menschen ten deele meer hadden dan sy behoefden, ten deele min. Seneca. Trecht der volkeren laet toe, dat 'tgene ghy ghecocht hebt; wederom wel mooght vercoopen. Soo is dan de vijlichheid van commercien ghesproten uyt het eerste ende bpsonderste recht der Volkeren/ welck een naturrelle ende gheduerighe oorsaecke heeft / ende daerom niet en can gheweert werden; ende al waert schoon saecke dat het konde gheweert werden/ so en soude sulchs niet konnen gheschieden/ dan niet ghemeen accoozt ende medestemminghe van alle volkeren: soo veel is het daer van/ dat eenige Natie soude conuen verbieden/ dat twee andere Natien onder den anderen niet en souden vermoghen koophandel te drijven.

Het neghende Capittel.

Dat den koophandel met den Indianen den Portughesen niet toe en comt uyt oorsaecke van eenighe occupatie.

Erstelijck/ en heeft alhier bindinghe ofte occupatie gheen plaets / obernidits recht

'recht van roophandel te drijven / gheen
 lichamelijke saecke en is / die met den ijbe
 kan aenghebaerdet worden. Ten soude
 oock den Portugesen niet baten / al haddense
 onder den menschen alder eerst met den In-
 dianen koophandel ghedaen / welcke noch-
 tans verde daer van is. Want selfs in t'be-
 gin / doen de volkeren eerst van den ande-
 ren schepden / 'tis onmoghelijk ofte daer
 moeten eenighe cooplieden zijn gheweest/
 welcke nochtans gheen recht vercreghen
 en hebben. Daerom / by aldien den Por-
 tugesen eenich recht toecoemt / om alleen
 met den Indianen te traffijkeren / dat
 moet ghesproten zijn in conformite van an-
 dere serbituten dooz toelatinghe / 'zij datse
 upghedrucht is gheweest / 'zij datse stilswij-
 ghende toeghegaen is / dat is / dooz præ-
 scriptie : ende ten han oock anders niet
 wesen.

Het thiende Capittel.

Dat den koop-handel met den Indianen
 den Portugesen niet toe en compt uyt cracht
 van eenighe Pauselijke ghifte.

N heeft sulck een recht niemandt toe-
 gelatē: ten ware den Paus/die't niet en
 heeft mogē doe. Want niemant en bermach

eenen anderen toe te laten t'gheene hen niet
 toe en comt. Den Paus dan (ten zp hp een
 tijdelijck Heere zp bande gauische werelct/
 twe.cke alle wijsse ontkennen) en can niet
 segghen dat het alghemeene recht van com-
 mercien hem met rechte toecomt. Sonder-
 linghe alsoo het een saecke is die in t'ghe-
 win alleenlijck gheleghen is / ende niet en
 behoort tot de gheestelijcke bedieninghe/
 buyten de welcke naer bekentenisse van
 allen des Paus macht ophoudt. Daer-
 naer / waert dat de Paus den Portuge-
 sen allen sulck een recht soude willen
 verleenen ende allen anderen Menschen
 ontrecken / soo soude hp tweederlep on-
 recht doen. Erstelijck den Indianen/
 welcke hp bewesen hebben in gheenen
 deele den Paus onderwoyten te zyn / als
 gheheel buyten zyne Kercke ghesteldt en-
 de gheleeghen zynde : ende dewyle hp
 hen niet en vermacht t'gheene haer toe-
 roemt te ontrecken / so en heeft hp
 hen oock niet kunnen onnemen t'recht
 om met alle menschen te negotieren : Ten
 anderen allen anderen Menschen / soo
 Christenen als niet Christenen zynde / den
 welcken hp t'zelue Recht niet en heeft
 kunnen onnemen sonder reden / ofte sonder
 reden gheseyt te hebben. Ja wat meer is/
 de tijdelijcke Heeren selfs en vermoghen
 in haer ghebiedt niet de bypichende der
 commercien te verbieden / ghelijck sulcks
 met redenen ende autozitepte hier bozen be-
 wesen

wesen is. Ghelyck oock bekent moet werden / dat teghens 'tgheduerighe recht der natueren ende der volckeren (waer upt dese bypicheyt zyn oorspronck ghenomen heeft die altydt dueren sal) des Paus macht ende autoriteyt van gheener waerden en is.

Dat elfde Capittel.

Dat den Koop-handel met den Indianen den Portugesen niet eyghen en is uyt recht van praescriptie ofte ghebruyck.

Resteert nu praescriptie, ten zj men die liever ghebruyck ofte usancie noemen wil. Van wy hebbe upt Vasquio alreede bewesen/ dat nochte dese nochte die eenighe cracht heeft onder de byen natien/ ofte de Princen van verscheydene volckeren. Daerom en kan hier dooz gheen verloop van tijden gheschien/ dat recht van koop-handel te dybbem permandt epgen werde / overmits het de nature van epgendom niet toe en laet. Daerom en can oock sulcken tijtel hier niet zyn gheweest/ nochte gheen goede trouwe/ welke blyckelijc ophoudende / so is de praescriptie volghende de Wetten ende Canons gheen recht maer onrecht. Sels oock schijnt sulcken besidt van coop-handel niet gheschiet te zyn upt epgen recht / maer upt het alghe-meene recht twelcke allen menschen even-

Siet het 7°
Cap.

ghelijck aengaet : ghelijck oock daer en-
 reghen dat andere Naticen moghelijck
 verſupmt hebben met den Indianen te traf-
 ſijkeren/ dat en moetmen niet dencken van
 hen ghedaen te zyn ten geballe bande Portu-
 geſen/ maer om datſe gemeent hebben / dat
 het hen pzoſijctich en oorboozlick is gheweest:
 twelcke niet en verhindert of zy moghen
 tghene ſp te boozen niet ghedaen en hebben/
 beginnen te doen / ſoo wanneer hen tzoſijt
 daer toe aenlocht ende betoeecht. Want deſe
 ſeekere reghel wert bande Doctozen ghe-
 gheben/ dat in die ſaken die in pmanys bype
 wille kent beſtaen / inder voeghen datſe al-
 leenlijck de werckinghe van die macht ende
 niet eenigh nieu recht mede byenghen ſelfs
 dupſet jaer niet en geldē tot praſcriptie twel-
 ke (geijck Voſquius leert) bepde affirmatibelic
 ende negatibelijck gelt. Want tghene ick
 bypwillichlich ghedaen hebbe / daer toe ben
 ick ghedronghen/ om tſelbe te doen ende tge-
 ne ick niet bypwillichlich hebbe gedaen / daer
 toe ben ick ghedronghen om tſelbe te laten.
 Anders / wat ſoude daer ongherpinder we-
 ſen/als dooz die elc een van ons int byſondere
 niet en can niet een ander alijt verhandelen
 en contraheren/dat ons niet byp wesen ſoude
 te verhandelē als ſulcx pas ſoude mogen ge-
 bendē ſelbe Vaſquius leert oockſeer wel / dat
 dooz langduerichept van tijden niet gheſchie-
 den en kan/dat pet meer dooz nootduft als
 bypwillichepdt ſoude ſchijnen ghedaen te
 wesen. Soo behoorden van de Portuge-
 ſen

sen te bewijfen dat sy anderen daer toe hadden met ghevelt ghebzonghen: ende noch tans/ alsoo de selve trecht der natueren contrarie is/ ende t'gheheele menschelijche gheslachte schadelick/ en can de selve geen recht maecken. Daer naer behoorde dese dwang so langen tijdt hebben gheduert/ dat van des-selben gheen memozie en soude zyn: Twelcke soo verde van daer is/ dat het noch gheen hondert Jaren gheleden en is/ of by naer de gheheele Indische Coop-handel is ghe-woest by den Venetianen / dooz het toe-boer ende ober-setten van Alexandriën. Daer moeste oock sulck een dwangh ghe-woest zyn / dat daer niemant en hadde wederstaen. Nu is kennelijck dat de Franscopfen/ Enghelschen/ ende andere de selve wederstaen hebben. Ten is oock niet ghe-noerth dat eenighe gedwongen zyn ghewest: maer sy haddense alle ghelijck moeten ghedwongen hebben/ also t'besidt des bypdoms in ghemeene saecke des bypichedts by een mensch alleen die niet ghedwongen is ghe-woest/can bewaert werden. De Arabiers ende Chinesen hebben al van eenighe hondert jaren af tot op desen huydighen dach toe met den Indianen ghetraffigheert / Soo en baedt haer van dese vsurpatie gantsch niet,

Het

Het twaelfde Capittel.

Dat de Portughesen op gheen billyckheyt ghegront en zijn in t'verbieden vande commercien.

VVt'gene tot noch toe gesept is/ blijkt genoeghsaemlic/ de blinde gelt-sucht der ghener/ die om niemant tot eenich deel van t'proffit toe te laten/ soecken haer consciencien met soodaenighe redenen gherust te stellen/ die vande Spaensche Meesters ende Doctrozen zelfs wesende in ghelijcken staedt overtuypt worden van openbare pdelheyt. Want zy gheben alle gelijk genoeg te kennen/dat de schijnredenen diemien inde Indische saecken ghebruyct / ongherechtelijck werden voorgebent: Selfs voegen zy noch daer by/ dat de sake noyt by den Godis-geleerden naer ernstige beproebinge booz goet ghebonden ende gheapprobeert is. Ende/ wat hander doch onbillijcker wesen/ als t'gene de Portugesen segghen/ dat booz t'ghetal der ghener die tegens haer gelt bieden/ hare profitten vermindert werde? Want het is een sekerere regel onder den Rechtsgeleerden/ dat die gene die zijn recht gebruyct geen schalcheyt en doet/ nochte eenich bedroch aen en recht/ Jae selfs geen schade pemant en doet: welcke sonderlinghe waer is/ soo t'selbe geschiet niet met boozbachten rade ende wille

om eenen anderen te beschadighen / maer
alleenlic om zyn eppen profyten te vermeer-
deren. Want men moet sonderlinghe letten
op tghene principelijck gedaen wert / ende
niet op tghene van bukten toeflaet / ende de
faecke volcht. Ja by aldien wy met Vlpiano
epghentlick sprecken willen / so en schadicht
hy niet maer hy verhindert alleenlic tprofyt
twelcke den anderen booz die ijt noch had-
de. Nu is het immers natuerlijck / ende den
oppecken rechte ende billichheyt gelijkfoz-
mich / dat permant tprofyt twelcke in tmid-
den booz eenen pederen opgeset is / hem selvè
liever toepgent / als eenen anderè oberlaet /
al waert ooc sake dat het die waer / die tselve
te bozen ghenoten hadde. Wie soude eenen
Ambacht-man met patientie connè hoozen
claghen / dat een ander van tselve hant-were
zjnde / zjne profyten verminderende? Nu is
de sake der Hollanders soo veel te gherechti-
ger / overmits haer profyt vermengt is met
tprofyt van tgantche menschelicke gestach-
te / twelc de Portugesen soeckè te verderben.
Men can oock niet segghen / dat sulcx upt ja-
lousie gheschiet / ghelijck Valquius in ghelijc-
ken saecke tselve bewijst. Want een van bey-
den / ofte men moet sulcks rondbelijc ontken-
nen / ofte men moet het daer booz houdè / dat
sulcks niet alleen met een goede / maer oock
met een seer goede ende pnysselijcke jalousie
gheschiet / ghelijck Hesiodus seght / Den men-
schen is die twist seer nut. Want oft gebruc-
de dat pemandt ghepozet ende ghedreven
zjnde

zijnde door Godsalicheyt/ op een dueren tijt
 eenich coozen beter coop vercocht/boozwaer
 met sulc een daet soude de groote giericheyt
 ende hardicheyt van sulcke menschen werde
 beledt/ die inde selbe duerte boozghenomen
 hadden haer koozen duerder te vercoopen.
 'Tis wel waer/ dat op sulcke middelen ander
 luden in comen/ vermindert werden/ ende
 wy ontkennen sulcks niet/ maer, seght Vas-
 quius, sy worden ghenindert met profijt van
 alle menschen, Ende of God gawe, dat aller Prin-
 cen ende Tyrannen des werelts profijten alsoo
 mochten werden vercleynt? **Wat tander dan**
onbilliker wesen/ als dat de Spaignaerden
de gantsche werelt onder contributie souden
houden/ inder boeghen dat niemant anders
en soude moghen coopen ofte vercoopen als
nae haer belieben? In alle steden werden
sulcke koozen-bijters ghesaet ende ghestraft/
ende wort ghehouden datter gheen ongod-
lijcker soort van leven en is als dese opwe-
pinghe van het cozen. Ende dat met recht.
Want sy doen de natuere self onghelijck/ die
doch seer vruchtbaer is tot t'ghemeene wel-
baren. Doch en moeten niet dencken/
dat de negotten ende koop-handelingen ghe-
bonden zijn tot profijt van eenige wepnighe/
maer op dat t'ghene den eenen ontbreect/
soude geboetet worden door t'overbloet van
anderen/ doch met een eerlijck ghewin ende
profijt der ghener die den arbeijt ende d'on-
kosten doen om sulcke waeren over te bren-
ghen. T'gheene nu dan in Republijcke
 dat

dat is in ten minder vergaederlinge van
 menschen swaer ende schadelick ghehouden
 woort / salmen dat verdraeghen in dese groote
 ghemeenschap van t' menscheliche geslacht
 te weten / dat de Spaignaerders Monopolie
 sullen doen des gantschen wereltds / ende
 dat alle menschen genoot saecht sullen woort
 den tot haer alleen te gaen? Ambrosius be-
 straft die gheene seer hestelijck / die de zee be-
 slupten: Augustinus, die ghene die de woeghen
 afschaffen / Nazianzenus die gheene die de
 waren opcoopen ende verberghen / ende upt
 ander luden armoede alleen profijt doen /
 als upt suppers der menschen. Werden oock
 dooz de stemme des wyse mans verbloecht
 die met oplegghen ende verberghen van
 t'cozen duerte maechen / Wie't coren in hout,
 seght hy / dien vervloecken de lieden, daer en-
 reghen seggen comt over hem, die het vercoopt,
 Laet dan te Portugesen soo seer ende langh
 roepen alse immers comen / ende segghen /
 Ghy vercoyt ons onse profjten / de Hollan-
 ders sullen antwoerden / Ja wy zijn wacker
 op t'onse. Neemt ghy qualijck dat wy in
 compaignie comen van winden ende van
 Zee? Wie heeft u beloofst dat u dese profjten
 alijdt volghen souden? W blijft noch gheheel
 tghene daer wy mede te vreden zijn.

Hex. c. 10.

in funere
Baslij.

Pro. xi. 26.

Het

Het derthiende Capittel.

Dat de Hollanders 'recht vande Indiaensche commercien behooren te behouden, tzij in vrede, tzij in reves, tzij in oorloghe.

Derom / obermides 'recht ende de billickhept berepſchen / dat ons ſoo wel als pemandt anders de Indiaensche commercien by ſullen zyn: ſoo volghet / dat wy / 137 wy niet de Spangiaerden vrede maken / 137 wy vrede ofte beſtant ſlupten / 137 wy de oorloghe noch berbolghen / in alle manieren ſchuldich zyn de byſchepde die wy upt der naturen hebben / te onderhouden. Want ſoo deel de vrede aengaet / tis kennelijck datse tweederley is / want een van beyden / of wy accorderen in ghelijck / ofte in onghelijck verbonct. Ghene beſloten werdt / als met ghelijcke: dat wert den ghenen op ghedronghen die ongelijck zyn: tgene wert gedaë van mannen / dit wort aengenomen van den genen die een ſlaven hert hebben. Demosthenes in zijne reden die hy gedaen heeft ober de byſchepde der Rhodiers / ſeght / Dat die ghene die vry willen wesen, alle condicien, door de welcke hun werten ingheſtelt werden ſo behooren te ſchuwen, als die aldernaest by comen tot de ſlavernije. Ende ſodanich zynse alle / dooz de welcke het eene deel in zijne gherechticheyt verroxt wert / naer 'tſegghen van Iſocrates, die ſulche gheboden

boden booz oberlastich houde / die anderen
 reghen alle recht schadelijck zijn. Want / ge-
 lijck Cicero seght / by aldien men oorloghen
 daerom aennemem moet / op dat de mensche
 in vrede soude leuen / soo volcht / dat de vrede
 gheen verdrach en is van ghewillighe sla-
 uerij / maer een gherustighe vryheyt: son-
 derlinghe alsoo het veel Philosophen ende
 Rechtsgeleerde daer booz houden / dat vrede
 ende gherechticheyt meer met namen ver-
 schelen als met der daet / ende dat de vrede
 niet alderley / maer een wel gheordonneerde
 ende ghestelde eendracht is. By aldien men
 nu bestant maecht / soo blyckt ghenoech up
 de nature self van het bestant / dat niemants
 staet geduerende sulc een bestant behoort er-
 gher te werden / oermidts de selue bynaer
 soodanich is / als Interdict twelck aldus
 luydt / *Vei possidetis* waer booz te hemmen ghe-
 gheuen werdt / dat een peder in zyn gherech-
 ticheyt blyft. By aldien wy oock booz d'on-
 billicheyt onser vanden verstoeten werden
 tot de oorloghe / soo moet de billichheyt on-
 ser saken hope ende vertrouwen in ons ver-
 wercken / dat wy een goede wtroenste hebben
 sulle. Wat gelijc Demosthenes segt / Alle men-
 schen strijden gheerne soo langhe ende soo seer
 alsse immers moghen voor die dinghen daerse
 onghelijck in lijden: maer voor eens anders be-
 gheerlijckheyt en willense niet strijden, *twelc-*
ke den Keiser Adrianus met dese woorden
uptghedruet heeft : De beroepinghe ende
 uyt-daginghe , die vanden ghenengheschiede,

lib. 1.
 Offic.

die eerst begonst heeft ongelijk te doē: is dalder-
 hatelicste: maer als men die gene afweert die een
 ander op tlijff vallen willē, als dan gelijk een goe-
 de consciencie een verrouwen mede brenghet,
 alsoo overmidts daer ghearbeydt werdt om de
 injurie te wreecken ende niet om de selve ye-
 mandt anders aen te doen, soo heeft men altijd
 goede hope. **Daerom by al dien den noodt
 sulchs bereyscht / gaet byz boort / o ghy Hol-
 landers / o ghy onberwinnelijck volck ter
 Zee / ende berbedicht niet alleenlijck utwe /
 maer oock des gantschen menschelicken ges-
 lachtes byzhept.**

Proportien
 l. 4. Eleg. 9.

Laet u niet schricken, dat de vloot met hondert
 zeylen

Dus pronct ter Zee: sy vaert al tegen Nereus
 danck,

Laet u niet schricken, dat de stevens sonder
 teylen

Soo veel Centauros koen, soo veel quaey'
 droesen lanck

Verthoonen; 'Tis maer verw', t'is twerck van
 s'plaggers pagie,

Die doch niet eens en weet wat een koen hert
 vermach,

De saeck gheeft den Krijchs-helt, of neemt
 hem sijn coturagie,

Als die niet goet en is, so ist een arm gelach.

Siet het
 l. cap.

**Hebben vele menschen geloost ende onder
 anderen ooc Augustinus, dat mē ten rechte de
 wapenē aentam / om dat mē belet is gewest
 dooz andere landen te trecken sonder schade;
 hoerbeel**

hoe veel te gherechtiger zijn die oorloghen/in
 de welke tghemeene ende onbeschadichde
 gebzupck des zees berepcht werdt; heeftmen
 met rechte eenighe volckeren bestreden / die
 anderen verboden hebbē coophandel in haer
 eyghen landt te dzyven / wat salmen houden
 van die gene/die andere volckerē/daerse geen
 gebiet ofte recht ober hebbē/ met geweld wil-
 len banden anderen onthouden / ende hae-
 re onderlinghe handel affsuyten. Want
 datmen dese saecke in't gherichte handelde/
 men weet genoegh wat vooz een eerlyc bon-
 nis hier op van een eerlyc man soude uptghe-
 sproken werden. Den Romeynschen Pretor
 seght / Ick verbiede datmen niemandt beletten
 sal eenen anderen in een publijcke riviere een
 schip te voeren, ende vlot af te brenghen, ende
 zijne ladinghe langhs den oever te ontladen.
 Dat tzelve ghelt oock inde Zee ende inden
 Zee-strant/gelt dat leeren alle Rechtsgeleer-
 den ende Wileggghers der Wetten / naer
 'terempel van Labeo, den welcken / als den
 Dings verboden hadde / Inde publijcke
 Riviere ofte Oever des selven, sult ghy niet
 doen, waer door de reede der Schepen ofte hare
 doortocht ergher zij ofte ghemaect werde,
 heeft gheseyt / dat tzelve verbodt mede ghelt
 inde Zee/te weten/Datmen inde Zee ofte Zee-
 strandt niet doen en sal, Waer door de havens,
 ende doortochten der schepen eyghen soudē
 zijn ofte ghemaect werden. Ja oock self
 naer 'tverbodt / soo pemandt verboden wert
 inde Zee te zeplen / ofte verhindert zijne
 waren

l. r. ff. & in
 Flum. pub.

Glof albaer

l. r. pr. ff. de
 Flum.

waren te vercoopen/ ofte zijne saetke te ghe-
 buyckē/so heeft Vlpianus ter antwoorde ghe-
 geben/ dat daer oer verleent wert actie van
 injurie. De Theologanten oock / ende die
 de cassus conscientiarum, dat is sodanige vooz-
 ballende saetken daer de conscientie aen ghe-
 houden wert verhandelen / die leeren een-
 dzachtelijc/ dat die gene / die pemant anders
 belet te coopen ofte te vercoopen / ende zijn
 eygen profijt stelt vooz t'publijcke ende t'al-
 ghemeene beste/ofte in eenighe maniere pe-
 mant anders beledt in eghene de ghemeene
 rechten behoort/dat die ghehouden is tot re-
 stitutie en boetinghe van alle schade op tseg-
 gen van goede mannen. So soude dan een
 goet seggh-man den Hollanders de bypheydt
 van commercie toewyfen/ hy soude den Por-
 tugesen ende anderen die de selve bypheydt
 beletten / verbieden eenich ghewelt te doen/
 ende soude hen belasten alle schaden te re-
 stitueren ende te boeten. Wat nu in trechte
 hercreghen wort vooz uytspyaek / dat wordt
 in sulchen ghevalle als men gheen recht heb-
 ben en mach met gherechtiche oozloghe ge-
 slift. Augustinus. De onbillicheyt vande weder-
 partije veroorsaect gherechtiche oorloghen.
 Ende Cicero. Alsoo daer tweedeley midde-
 len zijn van strijden, een door woorden, d'ande-
 re door gheweldt, soo moctmen tot het tweede
 sich keeren als men teerste niet becomen en can.
 Ende den Coninck Didrich, Men moet tot de
 wapenen comen, soo wanneer de gherechticheyt
 geen plaets by den vyant hebben en can. Ende
 t'gene

Reg. civil.
Dei. 1. 4.

1. Offc.

Cassiod. 1. 3.
Vario.

tghene noch wat naerder dient tot onse ma-
 terie / tis te weten / dat Pomponius ghewilt
 heeft / datmen den ghenen die sulck een saecke
 die allen gemeen is met na deel ofte onghemack
 van anderen vsurpeert, met loutere cracht dae-
 delijck verbieden sal. **Oock** leeren de
Godtsghelcerde / ghelijckerwijs een oorloghe
 wel aenghenomen wordt tot bescherminghe
 van eens pders goederen / dat alsoo niet mit
 gherechtichlick oorloghe aenghenomen wort
 hooz tgheszupck der saecken die hooz trecht
 der natueren behooren alghemeen te zyn.
Daerom / datmen den ghenen die de weggen
 beslupt / ende d'uytboeringhe der waeren be-
 let / oock wel mach dadelich *via facti* weder-
 staen / sonder publijcke auctoritept daer ober
 te verwachten. **Welchs** alles alsoo zynde /
 soo en moetmen niet breezen / ofte dat **Godt**
 de handelinghen ende aenhanghen der ghe-
 ner seghenen zal / die wrechte der natueren by
 hem selven soo schandelijck violeren: ofte dat
 de **Menschen** hen onghestraft laeren sullen /
 die nergens anders om dan om haer epggen
 profijt / het welbaren van tgantse mensche-
 lijcke gheslachte bestrijden.

FFRS.

Alsoo omtrent dese tijdt verscheyden
Brieven des Conincks van Spangien ons ter
handt ghecomen zijn, in dewelcke zijn en der
Portugesen aenslach claerlick ontdeckt wert,
hebben wy goet ghevonden dese twee navol-
ghende hier in te lijen.

Signor Martine Alphonso del Castro, be-
minde Viceroy. Ick den Coninc sende u
mijnen groet. Met desen Brief sal u be-
stelt werden een ghedruckte Copije des
Placaets twelck ick hebbe doen vercondighen,
in dewelcke ick om redenen die ghy daer in sult
vinden ghedrukt ende andere dienende tot mij-
nen staet, verbiede alle commercien der vream-
delinghen inde deelen van Indien ende andere
over-zeefche quartieren Ende alsoo dit een sake
is van seer grooten ghewichte, ende die met de
meeste vlyticheyt dient gedaen te zijn, so gedi-
ed ick u, dat soo haest als ghy dese brieven en Plac-
caet sult ontfangen hebbē, ghy de publicatie des-
selven met alle naersticheydt verlorcht in alle
plaetsen ende deelen deses rijcks, en den inhou-
de des Placcaets uyt-voert sonder aensien van
eenighe personen, van wat qualiteyt, ouderdom,
ofte conditie de selve zy, sonder eenighe verlen-
ginghe van tijdt ende excuse, ende dat ghy pro-
cedert tot vervullinghe van t'ghebodt door
den wech van loutere executie, sonder eenich
beletsel toe te laten, ofte appel, ofte contrarie
beswarenisse van wat materie, soorte, ofte qua-
liteyt de selve soude mogen wesen. So gebied ic
dan dat tselve vervult werde door de dienaren,
den welcken d'executie toecomt, ende dat hun

te kennen gegeven werde, dat so wie daer tegen
doet, niet alleenlijck my ondiensst doen sal, maer
dat ickse oock straffen sal met asettinghe van
soodaenighe officien ende staten, als zy my in
dienen. Ende overmits my is gherelateert, dat
in die quartieren veel uyt-heemsche luyden
woonen van verscheydene natien, als Italianen,
Francoyiscn, Duytschen, Nederlanders, welcker
meeste deel door Persien ende Turckien aldaer
gecomen zijn, ende niet door dit rijk teghens
dwelcke waert dat wy na eysch ende rigent van
dit Placcaet souden willen procederen, eenighe
swaricheden wel souden connen ontstaen, waert
dat de selve overliepen tot de Moren onse vyanden,
ende den nabueren vertoonden de dispositie,
Registers, ende rekeninghen van onse stercken,
welcke saken onse staet souden konnē schaden;
so wil ick, dat ghy dit Placcaet naer de gelegenthey-
t van saken ende tijde sult uytvoeren, en sulcke
voorsichticheyt daer in gebruycken, waer door dese
swaricheden gemijdet werden, bestellende dat ghy
alle vreemdelingē in uwer macht hebt, ende de selve
bewaert na eenf-yeders qualiteyt, so datse niet en
vermogen tegens ons gebiedt te attenteren, ende op
dat ick teynde vercrijge, twelcke ick my voorghestelt
hebbe met dit Placcaet. Gheschreven te Lisbonne, den 28.
Novembris in 't laer 1606. Was onderteyckent

71 Re.

Op schrift, Voor den Koningh.
Aen Seignior Martijn Alfonso del Castro zijaen Ract-
heer ende zijaen Viceroy in Indien.

EEN ANDER.

Beminde Viceroy, Ick den Coninc send u mijnen groet. Hoewelick versekert ben dat door uwe reghen Woordicheyt ende met die macht met de welcke ghy na de Zuyt-custen ghereyft zijt, onse vyanden de Hollanders die daer zijn, ende niet minder de ingheboorne die hen aldaer Wooninghe verleenen, so fullen werden ghecastijdt, dat noch dese, noch die immermeer in toecomende tijden yet sulcks fullen derven bestaen: Nochtans sal het oirboor wesen tot bescherminghe der saecken, dat ghy van Goa wederkeerende een goede vlote ende tot het werck bequaem in die deelen des zees laet, ende dat ghy 'tcommandement daer over midtsgaders 'topperste ghebiect beveelt Andreas Furtado Mendosa, ofte soo ghy yemandr anders bequaem daer toe oordeelen sult, ghelijck ick sulcks naer u affectie t'mijn-waert vertrouwe, dat ghy in die sake gheen ander regard, ofte insicht nemen sult, dan die mijne saken alder profitichst wesen sal. Gheschreven te Madrid den xxvii^{en}. Ianuarii des Iaers 1607. VVas gheteyckent.

Il Re.

t'Opschrift,

Voor den Koningh.

*Aen Seignor Martijn Alfonso del Castro
zijnen Raetsheer ende Viceroy in
Indien.*

F Y N D E.